

СТРАТЕГІЯ 2021

**ІНФОРМАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ
В ДЕРЖАВНОМУ УПРАВЛІННІ**

НАЦІОНАЛЬНА БІБЛІОТЕКА УКРАЇНИ ІМЕНІ В.І. ВЕРНАДСЬКОГО
ФОНД ПРЕЗИДЕНТІВ УКРАЇНИ

**«Інформаційні технології в державному
управлінні»**
Ініціативи Президента України

Інформаційно–бібліографічний бюлетень

Головний редактор

В.М. Удовик, директор Фонду Президентів України,
канд. іст. наук, ст. наук. співроб.

Відповідальні за випуск

В.М. Удовик, директор Фонду Президентів України,
канд. іст. наук, ст. наук. співроб.

Інформаційні та бібліографічні матеріали підготували

В.М. Удовик, Л.Г. Дем'яненко,
М.Б. Кушнарьова, Є.В. Глушук

Заснований у 2014 році
Виходить один раз на місяць

Адреса редакції:

НБУВ, пр–т Голосіївський, 3, Київ, 03039, Україна
Тел. (044) 525–54–70
E–mail: fpu@nbuv.org.ua

Передрук – тільки з дозволу редакції

© Національна бібліотека України
імені В. І. Вернадського, 2021

Передрук за погодженням

«Інформаційні технології в державному управлінні» (Ініціативи Президента України)

Випуск 11 (97)

(огляд матеріалів ЗМІ за 1 – 30 листопада 2021 р.)

Зміст

Анонс.....	4
Офіційна інформація.....	7
Регіональні ініціативи.....	28
Експертний погляд.....	32
Блоги та соціальні мережі	43
Зарубіжний досвід.....	56
Новітня бібліографія зарубіжних та вітчизняних досліджень з проблематики електронного урядування.....	77

Анонс

02 грудня 2021 р. (Вінниця, Україна)

Онлайн прес-конференція, присвячена презентації проєкту «Ключ до змін – технології civic tech на допомогу людям з інвалідністю».

Громадська організація Вінницька міська організація соціального розвитку та становлення окремих малозахисених категорій молоді «Паросток» має приємну нагоду запросити Вас на онлайн прес-конференцію, присвячену презентації проєкту «Ключ до змін – технології civic tech на допомогу людям з інвалідністю», який реалізовується в межах проєкту «3D Project: Розвиток попри перешкоди. Стійке громадянське суспільство в часи пандемії та в майбутньому», що виконується Фондом Східна Європа і фінансується Європейським Союзом та презентації онлайн-курсу «Громадські технології для людей з інвалідністю».

Проєкт «Ключ до змін – технології civic tech на допомогу людям з інвалідністю» реалізується задля посилення спроможності активістів та лідерів ГО людей з інвалідністю, зокрема представників УТОГ з різних регіонів

України, до просування інтересів людей з інвалідністю, захисту прав на місцевому та державному рівнях через опанування інструментів civic tech.

Онлайн прес-конференція відбудеться на платформі ZOOM 2 грудня 2021 року з 14 до 15 години. Також передбачена трансляція на Фейсбук-сторінках ГО «Паросток», Фонду Східна Європа та платформи Zrozumilo!

Окрім презентації проєкту ми поговоримо про громадські технології та важливість їхнього використання для покращення життя людей з інвалідністю.

А також презентуємо безкоштовний онлайн-курс з перекладом на українську жестову мову «Громадські технології для людей з інвалідністю», який нещодавно вийшов на Освітній онлайн-платформі Zrozumilo.

Для участі у заході потрібно зареєструватися за посиланням (<https://www.prostir.ua/event/onlajn-pres-konferentsiya-prysvyachena-prezentatsiji-projektu-klyuch-do-zmin-tehnolohiji-civic-tech-na-dopomohu-lyudyam-z-invalidnistyu>).

Офіційна інформація

Міністерство цифрової трансформації та компанія Apple підписали Меморандум про співпрацю. З української сторони документ підписав Віцепрем'єр-міністр України – Міністр цифрової трансформації Михайло Федоров. А зі сторони компанії Apple – Директор зі взаємодії з органами державної влади країн та регіонів Марк Леннон.

У вересні 2021 року в ході робочого візиту української делегації до США на чолі із Президентом України Володимиром Зеленським та керівництвом Міністерства цифрової трансформації відбулась зустріч з топменеджментом компанії Apple. Вдалося обговорити різні сфери стратегічного співробітництва з компанією, її продуктами та сервісами.

Команда Мінцифри та представники Apple перебували в постійному контакті щодо розвитку спільних проєктів та розширення присутності компанії на українському ринку. Результатом та логічним підсумком цих переговорів стало підписання Меморандуму про співпрацю Мінцифри та Apple.

Відповідно до тексту документа сторони:

- співпрацюватимуть у рамках запланованого перепису населення 2022-2023. Україна стане другою країною у світі після США, що проведе такий перепис у співпраці з Apple;
- ділитимуться досвідом та експертизою у проєктах, пов'язаних з переходом до режиму paperless, та щодо покращення досвіду взаємодії громадян з органами державної влади;
- розвиватимуть застосунок Дія для платформи iOS;
- розвиватимуть ініціативи з цифрової грамотності;
- розроблятимуть ініціативи щодо залучення цифрових технологій у сфері охорони здоров'я.

«Для нас є одним з головних пріоритетів діджиталізувати усі державні сервіси, роботу органів державної влади», – сказав Президент України Володимир Зеленський.

Також Мінцифра та Apple створять робочі групи. Вони відповідатимуть за розробку детальних планів відповідно до узгоджених ініціатив, надаватимуть експертну підтримку та проводитимуть зустрічі для роботи над спільними проєктами.

«Підписання Меморандуму з Apple – важливий крок не тільки для цифровізації в Україні, а ще й для визнання наших здобутків у цій сфері у всьому світі. Ми вдячні компанії Apple за постійну співпрацю з нашим міністерством та можливість впровадити найкращі світові рішення для досягнення нашої найголовнішої цілі – перетворити державу на зручний та ефективний сервіс, якому хочеться довіряти», – зазначив Віцепрем'єр-міністр – Міністр цифрової трансформації України Михайло Федоров.

До того ж Apple співпрацюватиме з Мінветеранів – допомагатиме в цифровізації та аудиту ветеранів, ведення електронних записів про стан здоров'я ветеранів поточними напрацюваннями щодо збору та обробки інформації з гаджетів від компанії Apple. А також впровадженням телемедицини для ветеранів із віддалених куточків країни (*Мінцифра та Apple підписали Меморандум про співпрацю: деталі // <https://thedigital.gov.ua/news/mintsifra-ta-apple-pidpisali-memorandum-pro-spivpratsyu-detali>. – 2021. – 30.11).*

Призначення та перерахунок пенсії, оформлення субсидії та довідки про страховий і трудовий стаж тепер доступні на порталі Дія. Мінцифра презентувала 7 нових соціальних послуг у Дії під час Online Summit.

Цифровізація допомагає зробити державу зручним та ефективним сервісом, який працює на людей. Мінцифра постійно вдосконалює та розширює кількість онлайн-послуг. Наша ціль – найшвидше оцифрувати ті послуги, якими користується найбільше українців. Соцпослуги щороку отримують 10 мільйонів українців. А установи, що надають їх, приймають до 18 млн заяв на рік на папері. Завдяки цифровізації соцпослуг зможемо зберегти приблизно 270 млн аркушів чи 1300 тонн паперу на рік.

«Дія уже стала інструментом щоденної комунікації між людиною і державою. Зараз команда Мінцифри зосереджена на соціальній сфері, і сьогодні презентуємо надважливі послуги для багатьох українців: пенсії та субсидії. Ми максимально спростили їх отримання: прибрати бюрократію, поїздки до держустанов, десятки ксерокопій та довідок. Потрібна лише Дія і кілька хвилин. Відтепер українців самі обирають, коли їм зручно отримувати держпослуги», – зазначив **Віцепрем'єр-міністр – Міністр цифрової трансформації Михайло Федоров.**

Які нові послуги доступні на порталі Дія?

- **Оформлення субсидій.** Субсидії – друга за популярністю держпослуга після зміни місця реєстрації. Цього року їх отримують 2,7 млн українців, а з держбюджету у 2021 було виділено 104,1 млрд грн. Раніше, щоб оформити субсидію, треба було йти у ЦНАП, заповнювати заяву, приносити купу папірців або ж навіть їхати до райцентру. Зараз достатньо подати заяву на порталі Дія та підписати своїм КЕП. 30 хв на заповнення у зручний для вас час – і жодної ксерокопії документа. Заява автоматично надійде до органів соцзахисту, які призначають субсидії. Крім того, субсидія на більшість видів послуг ЖКГ продовжуватиметься автоматично, якщо у людини протягом року нічого не змінилося.
- **Призначення та перерахунок пенсій.** За даними ПФУ, щороку 400 тисяч українців оформлюють пенсію, а майже 900 тисяч подає заяву на її перерахунок. Тепер усе це можна зробити на порталі Дія, не витрачаючи жодної хвилини в чергах. Заповнюєте анкету, завантажуєте необхідні документи та надсилаєте заявку. Процес максимально

автоматизований, щоб кожен міг це зробити. Скоротили кількість документів, полів для заповнення та час на очікування. Треба зазначити, який вид пенсії ви хочете отримувати та в який спосіб – на банківську карту чи у відділенні пошти. Далі заявка потрапить на розгляд у Пенсійний фонд автоматично.

- [ОК-5, ОК-7, витяг з реєстру застрахованих осіб та довідка про доходи пенсіонера](#). ОК-5 та ОК-7 – одні з найпопулярніших довідок в Україні. Щороку їх видають 2,8 млн. Це довідки про ваш трудовий та страховий стаж. Вони потрібні при оформленні на роботі або для призначення пенсії, нарахування лікарняних. Тепер їх можна згенерувати на порталі Дія в декілька кліків. Нікуди ходити для цього не потрібно. Те саме стосується і витягу з Реєстру застрахованих осіб та довідки про доходи пенсіонера. У декілька кліків ви можете отримати всю актуальну інформацію. На порталі Дія не треба буде подавати ніяких додаткових папірців. Необхідна довідка сформується та надійде на вашу електронну пошту.

У презентації послуг на Online Summit також взяли участь Міністр соціальної політики Марина Лазебна, Постійна представниця ПРООН в Україні Дафіна Герчева, Радник, керівник напрямку підтримки реформ Посольства Швеції в Україні Сесилія Круна, Надзвичайний і Повноважний Посол Швейцарії в Україні Клод Вільд, президент Фонду Східна Європа Віктор Лях, керівник проекту міжнародної технічної допомоги USAID/UKAID «Прозорість та підзвітність у державному управлінні та послугах/TAPAS Данило Молчанов.

Окрім цього, партнери Мінцифри презентували програму доступності та безбар'єрності, яка була створена за міжнародними стандартами. Адже мета команди Мінцифри – зробити цифрові сервіси максимально доступними для всіх українців, зокрема, для людей з інвалідністю та людей старшого віку (*Пенсії та субсидії в декілька кліків: Мінцифра запустила 7 нових послуг у Дії // <https://thedigital.gov.ua/news/pensii-ta-subsidii-u-dekilka-klikiv-mintsifra-zapustila-7-novikh-poslug-u-dii>. – 2021. – 29.11).*

В Єдиній державній електронній системі у сфері будівництва та на порталі Дія з'явилась нова послуга – «Декларація про готовність до експлуатації об'єктів, що побудовані на земельній ділянці відповідного цільового призначення без дозвільного документа на виконання будівельних робіт» або, як її називають у народі, «будівельна амністія».

Ця послуга дає можливість офіційно ввести в експлуатацію житлові, садові, дачні будинки або присадибні будівлі, які збудували до квітня 2015 року без отримання дозвільних документів. Легалізувати можна лише будівлі, загальна площа яких не перевищує 300 кв.метрів

З липня 2020 року за цією процедурою в паперовому вигляді було подано майже 40 тисяч заяв. А тепер не потрібно нікуди ходити, це можна буде зробити онлайн.

Як отримати «будівельну амністію» на порталі Дія:

1. Перейдіть на diia.gov.ua і авторизуйтеся
2. Натисніть на розділ «Земля, будівництво, нерухомість»
3. Оберіть послугу «Заява на надання містобудівних умов та обмежень забудови земельної ділянки»
4. Заповніть онлайн-форму за кілька кліків

Детальну інформацію про процедуру подання заяви та необхідний перелік документів можна знайти на порталі Дія в розділі «Земля.Будівництво. Нерухомість»: <https://bit.ly/3COAOmA> (Заяву на «будівельну амністію» тепер можна подати онлайн на порталі Дія // <https://thedigital.gov.ua/news/zayavu-na-budivelnu-amnistiyu-teper-mozhna-podati-onlayn-na-portali-diya>. – 2021. – 26.11).

Користувачі ресурсів Мінцифри зможуть перевіряти та підписувати документи е-підписами європейських форматів. Також визначено уніфікований формат для зберігання підписаних даних – ASiC-E. Це ще один крок до взаємного визнання е-довірчих послуг із ЄС.

Новий функціонал доступний на вебсайтах Центрального засвідчувального органу та Інтегрованої системи е-ідентифікації:

CAeS – дає змогу підписувати е-дані будь-якого формату та зберігає е-підпис окремо від е-даних або разом із ними. Файли можна підписувати лише окремо.

XAdES – дає змогу підписувати е-дані будь-якого формату та зберігає е-підпис у форматі XML, окремо від е-даних або разом із ними. Одночасно можна підписати декілька файлів.

PAeS – дає змогу підписувати е-дані у форматі PDF та зберігає е-підпис разом з е-даними. Файли можна підписувати лише окремо.

ASiC-E – забезпечує довготермінове зберігання е-документів. Однією з переваг є можливість зберегти один або декілька файлів із пов'язаними е-підписами, перевірити весь ланцюжок е-підписів та інших даних, пов'язаних із документом.

Мінцифра продовжує робити послуги для українців зручними та простими. Більше жодних черг та купи витраченого часу – тепер кожен може користуватися послугами онлайн без зайвих нервів та очікування. **(Мінцифра запустила нові європейські формати е-підписів: українці зможуть підписувати документи онлайн ще зручніше // <https://thedigital.gov.ua/news/mintsifra-zapustila-novi-evropeyski-formati-e-pidpisiv-ukraintsi-zmozhut-pidpisuvati-dokumenty-onlayn-she-zruchnishe>. – 2021. – 19.11).**

Верховна Рада в цілому прийняла законопроект № 2110, який дозволить покращити стан державних реєстрів в Україні. Це допоможе оптимізувати наявні реєстри, зробити їх ефективними, а дані в них –

якісними. Це наступний крок до запровадження режиму «без паперів». За проголосували 282 депутати.

В Україні на сьогодні понад 350 державних реєстрів. Проте, на жаль, немає єдиних правил і стандартів для їх створення й функціонування. Інформація дублюється, а в інших вже давно не оновлюється. Деякі існують взагалі у вигляді Excel-таблиць або в гугл-документах. Про захищеність реєстрів у такому разі складно говорити. А про інформаційну взаємодію – тим більше.

Законопроект запровадить поняття «базові реєстри». Вони міститимуть основну інформацію про українців. Наприклад, Єдиний демографічний реєстр буде першоджерелом інформації про особу – її вік, ПІБ, ідентифікаційні документи. Це поширена світова практика. Реєстри будуть поєднані між собою «Трембітою». Не потрібно приносити ксерокопії чи довідки в різні держоргани, оскільки обмін інформацією буде в електронному вигляді. Так, інформація не дублюватиметься й відрізнятиметься про одну й ту саму людину в різних держреєстрах.

У результаті це дозволить робити держпослуги ефективними та максимально автоматизувати їх.

Крім того, законопроект вводить поняття адміністраторів та технічних адміністраторів держреєстрів. Це дозволить не створювати окрему технічну команду для кожного держреєстру, а ефективно використовувати наявні в державі ресурси команд розробки та підтримки реєстрів. А також підвищить ефективність використання державних коштів *(Верховна Рада ухвалила законопроект про держреєстри – що зміниться // <https://thedigital.gov.ua/news/verkhovna-rada-ukhvalila-zakonoprojekt-pro-derzhreestri-shcho-zminitsya>. – 2021. – 18.11).*

Стартував новий 3-річний проєкт технічної допомоги ЄС «Підтримка цифрової політики України». Сума підтримки складе 2 523 000 євро.

Мета проєкту технічної допомоги – підтримка Міністерства цифрової трансформації України та Національної комісії, що здійснює державне регулювання у сфері зв'язку та інформатизації, як ключових державних органів у забезпеченні інтеграції до Єдиного цифрового ринку ЄС, наближені та імплементації державної політики в сфері цифрової економіки відповідно до Угоди про асоціацію між Україною та ЄС.

В межах проєкту передбачається:

- Оцінка чинного та планового законодавства, а також державної політики щодо його узгодженості з нормативно-правовою базою ЄС.
- Технічна допомога в підготовці проєктів відповідних законодавчих актів.
- Консультації щодо формулювання процесів розбудови цифрової економіки.

- Підвищення спроможності працівників Мінцифри та НРКЗІ з питань регуляторної політики та практики ЄС у розбудові цифрової економіки.
- Технічна допомога в проведенні оцінки структурної та фінансової незалежності Регулятора, його функцій та адміністративної спроможності.

За кінцевим рахунком очікується:

- Інтеграція законодавства ЄС в галузі цифрової економіки в українське законодавство.
- Розроблення нормативно-правових актів про електронні комунікації та інтеграція їх в законодавство України.

Участь в урочистому відкритті проєкту взяли Міністерство цифрової трансформації України, Генеральний директорат з питань комунікаційних мереж, контенту та технологій (DG CONNECT), Представництво Європейського Союзу в Україні, Національна комісія, що здійснює державне регулювання у сфері зв'язку та інформатизації, керівник проєкту та ключові експерти (*Стартував 3-річний проєкт технічної допомоги ЄС щодо підтримки цифрової політики України // <https://thedigital.gov.ua/news/startuvav-3-richniy-proekt-tekhnichnoi-dopomogi-es-shchodo-pidtrimki-tsifrovoi-politiki-ukraini>. – 2021. – 17.11).*

15 листопада 2021 року відкрився пілотний проєкт Dii.Space в інноваційному парку UNIT.City за підтримки Програми USAID «Конкурентоспроможна економіка України». Це перша офлайн-точка для спілкування між Мінцифрою та громадянами, зокрема представниками ІТ-кластерів та стартап-екосистеми.

Усім відвідувачам амбасадори Дії будуть розповідати non-stop про проєкти та сервіси від екосистеми Дія.

Мобільний застосунок Дія – це цифрові документи у твоєму смартфоні. Зокрема, це доступ до 12 цифрових документів і 12 послуг. Серед документів: ID-картка та закордонний паспорт, студентський квиток, посвідчення водія, свідоцтво про реєстрацію транспортного засобу, страховий поліс транспортного засобу, податковий номер (РНОКПП), свідоцтво про народження та довідка переселенця (ВПО), а також міжнародний, жовтий та зелений внутрішні COVID-сертифікати. Кількість користувачів застосунку Дія – близько 10 млн.

Портал Дія – це єдиний сайт державних послуг. На порталі вже можна отримати онлайн близько 70 державних послуг. Ми запустили найшвидшу у світі реєстрацію бізнесу на порталі Дія – 2 секунди для запуску власної справи. Кількість користувачів порталу Дія – близько 10 млн.

Дія.Цифрова освіта – національний проєкт із розвитку цифрової грамотності. Мета проєкту – навчити цифрової грамотності 6 млн українців за 3 роки. Проєкт має онлайн-складову – платформу, де розміщено понад 70 безоплатних освітніх серіалів на тему цифрової грамотності. Портал Дія.Цифрова освіта відвідали 2,9 млн користувачів, а зареєструвалися на

навчання понад 850 000 українців. Офлайн-складова – мережа із 6000 партнерських хабів цифрової освіти по всій країні (бібліотеки, ЦНАПи, приватні компанії тощо), де можна отримати доступ до інтернету та цифрових гаджетів.

Дія.Бізнес – національний проєкт із розвитку підприємництва: вебпортал, який допомагає підприємцям у режимі онлайн створювати, розвивати та масштабувати бізнес; офлайн-центри, де можна отримати безоплатну консультацію, знайти бізнес-партнерів, пройти навчання за освітніми програмами та протестувати свій стартап. 1 200 000 осіб відвідали онлайн-портал Дія.Бізнес, 20 000 осіб – відвідали центри Дія.Бізнес офлайн, 5 000 підприємців вже отримали безоплатні консультації, 91% усіх відвідувачів задоволені сервісом Дія.Бізнес. Центри Дія.Бізнес вже працюють у 7 містах: Харкові, Миколаєві, Черкасах, Одесі, Полтаві, Ужгороді, на базі КНУ ім. Т. Шевченка. А до кінця цього року їх стане 11.

Дія City – це віртуальна економічна зона для ІТ-компаній зі спеціальним податковим, фінансовим та правовим режимом. Це режим для ІТ-індустрії, який дасть змогу створити в Україні найпотужніший ІТ-хаб у Центральній та Східній Європі. Вже ухвалено базовий закон про Дія City «Про стимулювання розвитку цифрової економіки в Україні» №1667-IX. Документ визначає організаційні, правові основи функціонування спецрежиму Дія City. Очікуваний результат від запровадження Дія City – збільшення частки ІТ-галузі у ВВП країни до 10 %.

Представництво Мінцифри має:

- 1) фірмовий куточок у коворкінг-просторі UNIT.City
- 2) добре навчену команду підтримки із чотирьох осіб
- 3) рекламні матеріали та відео під брендом Дія

Пілотний проєкт Diia.Space в UNIT.City – це спільна інформаційна кампанія Міністерства цифрової трансформації України та Програми USAID «Конкурентоспроможна економіка України» для просування продуктів екосистеми Дія (зокрема ініціативи, які підтримує Програма USAID «Конкурентоспроможна економіка України» – безоплатні консультації підприємців від міжнародних експертів через маркетплейс OnFrontiers, освітній серіал «Стартуй стартап» на порталі Дія.Цифрова освіта, дашборди малого та середнього бізнесу, E-Export School) серед резидентів UNIT.City, інвесторів та іноземних відвідувачів.

Валерія Іонан, заступник Міністра цифрової трансформації з питань євроінтеграції: «Міністерство цифрової трансформації працює вже понад 2 роки – і за цей час ми створили багато проєктів. До них належать не лише застосунок та портал Дія – тепер це вже ціла екосистема проєктів, які допомагають уряду будувати цифрову державу, а громадянам – швидко отримувати державні послуги, відкривати бізнес та здобувати онлайн-освіту. У локації Diia.Space на вас чекає команда амбасадорів екосистеми Дія, яка детально розповість вам про всі ці проєкти. Ви зможете подивитися рекламні матеріали та відео під брендом Дія, щоб краще зрозуміти, як

використовувати державні цифрові інструменти для своїх щоденних справ і втілення глобальних бізнес-проектів».

Крістофер Ебрамс, виконувач обов'язків заступника місії USAID, директор Офісу економічного зростання USAID: «Dii.Space – це місце зустрічі, де уряд, інвестори, стартапи, малі та середні підприємства можуть творити спільну екосистему, де вони можуть трансформувати свій бізнес і повсякденне життя в зростаючій економіці України за допомогою сервісів Дії. Агентство США з міжнародного розвитку (USAID) цінує свою співпрацю з Міністерством цифрової трансформації через свою програму «Конкурентоспроможна економіка України». Dii.Space – це ще одна можливість зміцнювати конкурентоспроможність українського бізнесу й продуктів в Україні та за кордоном».

Костянтин Євтушенко, керівний партнер UNIT.City: «7 місяців нашої спільної роботи з Міністерством цифрової трансформації та фондом USAID нарешті підійшли до свого логічного завершення – імплементації Dii.Space в UNIT.City. Наш симбіоз – це вихід на новий рівень. Завдяки підтримці в рамках консультаційних послуг наші проекти будуть значно потужнішими та кращими. У нас в UNIT.City понад 150 резидентів-технологічних компаній, які працюють у сфері високих технологій та креативної економіки. Завдяки тому, що вони змінюють звичні підходи до розуміння ефективності, вони змінюють Україну в цілому. Тому нам важливо, що наша екосистема поповнилася ще одним гравцем, який поділяє наші цінності та переконання» (*Запрацював пілотний проєкт Dii.Space в UNIT.City // <https://thedigital.gov.ua/news/zapratsyuvav-pilotniy-proekt-diiaspaces-v-unitcity>. – 2021. – 15.11).*

У системі електронної взаємодії «Трембіта» з початку введення в промислову експлуатацію відбулося понад 200 млн транзакцій. З них майже 63 млн за три місяці. Про це свідчить [звіт від EU4DigitalUA про роботу системи за 3 квартал 2021 року](#).

«Трембіта» – один із найважливіших елементів, який допомагає людям та бізнесу отримувати електронні послуги швидко та зручно. Через систему державні електронні реєстри безпечно обмінюються інформацією між собою. Таким чином, мільйони українців можуть отримувати більшість державних послуг онлайн. Саме завдяки «Трембіті» вдалося запустити такі послуги, як «Малятко» та ID14. Також це дасть змогу оцифрувати найпопулярнішу послугу в Україні – зміну місця реєстрації.

Учасниками системи є 155 органів державної влади та місцевого самоврядування. Зараз до неї під'єднано 55 електронних інформаційних ресурсів, а поступово будуть додані всі наявні в Україні.

Серед найпопулярніших взаємодій між сервісами у системі «Трембіта» – Портал та застосунок Дія – ДРФО (Державний реєстр фізичних осіб – платників податків). Ця взаємодія використовується Дією для перевірки

ідентифікаційного коду при наданні електронних послуг – загалом понад 89 млн транзакцій.

На другому місці: Дія – Державний реєстр актів цивільного стану, понад 55 млн транзакцій. У межах цієї взаємодії перевіряються серії та номери свідоцтв при наданні електронних послуг, а також під час надання послуги єМалятко.

Третє місце: Дія – Реєстр тергромад Державної міграційної служби, понад 21 млн транзакцій. При використанні цієї взаємодії здійснюється перевірка даних про місце реєстрації людини (*Через систему електронної взаємодії «Трембіта» пройшло 200 мільйонів транзакцій даних // <https://thedigital.gov.ua/news/chez-sistemu-elektronnoi-vzaemodii-trembita-proyshlo-200-milyoniv-tranzaktsiy-danikh>. – 2021. – 11.11).*

Українці, що мають паспорти-книжечки, зможуть змінити місце проживання онлайн у Дії. Уряд ухвалив зміни до постанови про експериментальний проєкт щодо зміни місця реєстрації в електронній формі.

Підтвердити місце реєстрації можна буде завдяки електронному витягу, який отримуватимемо на порталі Дія.

Замість ходіння по декількох установах та довгих очікувань – 10 хвилин на заповнення заяви та доба – на її опрацювання в Дії.

Як змінити місце реєстрації з паспортом-книжечкою?

- На порталі Дія вибрати пункт «Реєстрація місця проживання» та заповнити заяву.
- Власник житла, де ви мешкаєте, зможе підтвердити запит та дозволити зареєструватися в житлі, яке внесено до реєстру нерухомого майна.
- Дані про нове місце проживання після опрацювання заяви реєстратором з'являться в реєстрі територіальної громади, а зняття з попереднього місця також відбудеться автоматично. Послуга буде надана протягом однієї доби.

Зараз зміна місця реєстрації онлайн працює для власників ID-карток у 7 містах. Послуга вже доступна для жителів Києва, Харкова, Вінниці, Луцька, Рівного, Кривого Рогу та Маріуполя. Постанова дає змогу до моменту набуття законом чинності запуснути експериментальний проєкт для жителів всієї країни, зокрема власників паспортів-книжечок.

Минулого тижня Верховна Рада ухвалила в цілому закон про зміну місця реєстрації онлайн. З грудня регіони почнуть поступово переходити на електронну зміну місця реєстрації.

Завдяки цьому реєстрація місця проживання буде декларативною – людина просто на порталі Дія зможе вказати адресу, за якою фактично проживає, і отримати підтвердження від власника житла. Жодних папірців чи походів у ЦНАП. А чоловіки не мусять щоразу відвідувати військкомати при переїзді – вони отримуватимуть цю інформацію автоматично.

Закон дозволяє отримати вторинну та третинну медичну допомогу, оформити пенсію за місцем фактичного проживання. А також гарантує захист прав власника на своє майно. У ХХІ столітті люди можуть вільно переміщатися країною та не повинні залежати від штампів у паспорті (*Українці з паспортами-книжечками зможуть змінити місце проживання онлайн – Уряд схвалив постанову // [https://thedigital.gov.ua/news/ukrainsi-z-pasportami-knizhechkami-zmozhut-zminiti-mistse-prozhivannya-onlayn-uryad-skhvaliv-postanovu](https://thedigital.gov.ua/news/ukrainsi-z-pasportami-knizhechkami-zmozhut-zminiti-mistse-prozhivannya-onlayn). – 2021. – 11.11).*

Іноземці або особи без громадянства, які перебувають на території України зможуть користуватися посвідкою на проживання у Дії. Уряд схвалив відповідну постанову.

Цього року цифрові паспорти у застосунку Дія стали офіційними аналогами паперових. Це спростило життя багатьом українцям в контексті отримання публічних послуг.

За статистикою Державної міграційної служби в Україні постійно та тимчасово легально проживає понад 470 тисяч іноземців. Тепер вони також зможуть зручно користуватися держпослугами онлайн та підтверджувати свою особу за допомогою документів у Дії.

Сформувати е-посвідки можуть власники біометричних посвідок. Крім того, іноземці, які мають біометричні посвідки, зможуть генерувати Дія.Підпис у застосунку Дія. [Згенерувати](#) його можна у декілька кліків. Так, вони отримають український електронний підпис, яким зможуть користуватися для отримання держпослуг онлайн.

Створюємо доступні цифрові умови для кожного жителя України (*Посвідки на тимчасове та постійне проживання будуть доступні у Дії – Уряд схвалив постанову // <https://thedigital.gov.ua/news/posvidki-na-timchasove-ta-postiyne-prozhivannya-budut-dostupni-u-dii-uryad-skhvaliv-postanovu>. – 2021. – 11.11).*

Цифрові COVID-сертифікати в застосунку Дія допомагають боротися з паперовими підробками в Україні.

Про це заявив **Віцепрем'єр-міністр – Міністр цифрової трансформації України Михайло Федоров:**

«Попри те, що не було зрозумілих технічних вимог, ми почали готуватися ще в травні: працювали над інфраструктурою Дії та реєстром НСЗУ. Чесно кажучи, ми отримали кількість користувачів значно більшу, ніж планували. Але після запуску розуміємо: без Дії Україна не була готова швидко запустити цифрові COVID-сертифікати. І зараз у нас кожен другий паперовий сертифікат був би, напевно, підроблений».

На сьогодні згенеровано майже 9 мільйонів COVID-сертифікатів, їхня кількість зростає щодня. Утім, досі існує проблема з помилками, які роблять лікарі, коли вносять дані пацієнта в базу даних. Проте Мінцифра постійно

працює над оновленнями, щоб це виправити: «Відсотків 10 питань із генеруванням сертифікатів виникають через те, що люди не оновили застосунок. Ми дуже багато оновлень випускаємо кожного тижня. Але в людей немає такої культури – оновлювати застосунки постійно. Ми вивчаємо, як люди себе поведуть, і намагаємося допомогти».

Михайло Федоров зазначив, що тепер люди, у яких були до цього помилки, видавався неправильний номер вакцини, дублювалася інформація, можуть зараз оновити застосунок або спробувати ще раз згенерувати сертифікат. У більшості випадків ці проблеми вже буде розв'язано.

Також для того, щоб допомогти українцям отримувати сертифікати, у Києві минулого тижня запрацювали офлайн-пункти допомоги Дії в центрах вакцинації. Поступово вони запрацюють і в інших містах (*Михайло Федоров: Без Дії кожен другий COVID-сертифікат в Україні був би підробленим // <https://thedigital.gov.ua/news/mikhaylo-fedorov-bez-dii-kozhen-drugiy-covid-sertifikat-v-ukraini-buv-bi-pidrobolenim>. – 2021. – 10.11*).

Реєстрація місця проживання онлайн стане доступною для кожного українця вже зовсім скоро. Основні норми закону набирають чинність з 1 грудня 2021 року – змінити зареєстроване місце проживання онлайн можна буде значно простіше в Дії. Для цього потрібно 10–15 хвилин на заповнення заяви в Дії та онлайн-підтвердження власника житла.

«З 1 грудня поступово кожен регіон буде переходити на електронну зміну місця реєстрації. Послуга займатиме не місяць, а всього 5–10 хвилин. Якщо ви прописуєтеся там, де проживаєте на даний момент, то достатньо буде вказати адресу, підписати КЕПом, отримати згоду власника – і все. Ця послуга заощадить багато часу українцям», – заявив **Віцепрем'єр-міністр – Міністр цифрової трансформації України Михайло Федоров.**

Також міністр підкреслив, що впровадження послуги спростить відвідування військкоматів для чоловіків. Їм більше не потрібно буде ходити до установи при переїзді кожного разу – військкомати будуть отримувати цю інформацію щоразу автоматично.

Також новий закон дасть змогу оформлювати пенсію чи медичну допомогу саме за місцем проживання.

Крім того, якщо під час експериментального проєкту скористатися послугою могли тільки українці, які мають ID-картку, то після ухвалення законопроєкту та запуску послуги у всій країні змінити місце реєстрації в Дії зможуть і власники «паспортів-книжечок».

Зараз зміна місця реєстрації онлайн працює в 7 містах. Послуга вже доступна для жителів Києва, Харкова, Вінниці, Луцька, Рівного, Кривого Рогу та Маріуполя (*Михайло Федоров: 3 1 грудня поступово кожен регіон буде переходити на електронну зміну місця реєстрації // <https://thedigital.gov.ua/news/mikhailo-fedorov-z-1-grudnya-postupovo-kozhenn-region-bude-perekhoditi-na-elektronnu-zminu-mistsya-reestratsii>. – 2021. – 08.11).*

Зовсім скоро українці зможуть оцінити всі переваги зміни місця реєстрації онлайн та забути про черги, довідки та спілкування з чиновниками. Чоловікам також не доведеться ходити у військкомати для цього. «За» проголосувало 238 депутатів.

Зміна місця реєстрації – одна з найпопулярніших та найскладніших в отриманні держпослуг. Кожен третій українець живе не за місцем реєстрації, а більше мільйона людей живуть без реєстрації взагалі. Щоб повідомити державі, де ви живете зараз, необхідно відстояти кілька черг та зібрати чимало паперових документів.

«Цей законопроєкт змінює філософію реєстрації місця проживання. Вона буде декларативною – людина просто у застосунку або на порталі Дія зможе вказати адресу, за якою фактично проживає, і отримати підтвердження від власника житла. Жодних папірців чи походів у ЦНАП. Для того, щоб держава розуміла, де людина зареєстрована, існують електронні реєстри, а не ксерокопії. У 21 столітті люди можуть вільно переміщатися країною і не повинні залежати від штампів у паспорті», – зазначив **Віцепрем'єр-міністр – Міністр цифрової трансформації України Михайло Федоров** Михайло Федоров.

Такий складний процес пов'язаний із відсутністю взаємодії між реєстрами громад. Тому отримання фінального результату значно розтягувалося в часі. Завдяки законопроєкту, територіальні громади будуть вести реєстри виключно в електронному форматі. А спеціально розроблений модуль на базі ДМС створить єдину інформаційну систему, де можна буде швидко перевірити необхідні дані.

Замість штампу в паспорті чи довідки до ID-картки – вільні кишені та відсутність страху загубити важливий документ. Замість трьох установ, 30

днів очікування та купи довідок, які і так є у держави, – одна заява, яку розглянуть та оброблять за 24 години. Замість того, щоб йти у ЦНАП із документами або власником житла для реєстрації місця проживання – лише підтвердити згоду онлайн. Місце реєстрації не даватиме людині право власності на житло, а лише повідомлятиме державу, де ви проживаєте.

Також реєстрація тепер не впливатиме на отримання послуг – оформлювати пенсію, документи чи отримувати медичну допомогу можна буде, не прив'язуючись до місця реєстрації.

Зараз зміна місця реєстрації онлайн працює в 7 містах в експериментальному форматі. Прийняття законопроекту масштабує послугу на всю Україну. Скористатися послугою буде дуже легко. На порталі Дія виберіть пункт «Реєстрація місця проживання» й заповніть заяву. Власник житла, де ви мешкаєте, зможе підтвердити запит та дозволити зареєструватися в житлі, яке внесено до реєстру нерухомого майна. Дані про нове місце проживання автоматично з'являться в реєстрі, а зняття з попереднього місця також відбудеться автоматично (**Без черг та довідок: Верховна Рада прийняла в цілому законопроект про зміну місця реєстрації онлайн // <https://thedigital.gov.ua/news/bez-cherg-ta-dovidok-verkhovna-rada-priynjala-v-tsilomu-zakonoproekt-pro-zminu-mistsya-reestratsii-onlayn>. – 2021. – 5.11).**

Діти віком від 12 років, які отримали хоча б одну дозу вакцини від коронавірусу, можуть отримати цифровий сертифікат COVID у додатку «Дія».

Про це повідомив голова Мінцифри Михайло Федоров у Facebook у вівторок, 2 листопада.

За його словами, перед тим, як генерувати такі сертифікати, потрібно оновити «Дію» до останньої версії:

для iOS – це 3.0.18;

для Android – 3.0.14.

Як отримати дитячий COVID-сертифікат

авторизуватися у «Дії»;

додати до «Дію» свідоцтво про народження дитини;

у меню Послуги обрати COVID-сертифікати;

сертифікати дитини з'являться у додатку разом із документами дорослого.

Діти з 14 років можуть самостійно авторизуватись у «Дії» за допомогою ID-картки або біометричного паспорта (**У «Дії» з'явилися дитячі COVID-сертифікати // <https://www.slovoidilo.ua/2021/11/02/novyna/suspilstvo/diyi-zyavulytsya-dytyachi-covid-sertyfikaty>. – 2021. – 02.11).**

Регіональні ініціативи

У рамках українсько-швейцарської програми EGAP в Іллінецькій громаді на Вінниччині створили Центр активності громадян. Він розташований у приміщенні Іллінецької міської мультимедійної бібліотеки. Мета простору – налагодження діалогу між владою та громадою через активізацію та залучення мешканців до життя громади. Іншими словами, як пояснив **заступник міського голови Іллінців Олег Дмитрик**, центр дозволить будь-кому із мешканців самостійно організувати захід, спрямований на розвиток громади.

«У Центрі можна буде проводити лекції, семінари, тренінги для різних верств населення, людей різних вікових категорій та професій. Там громадяни зможуть також напрацьовувати ідеї щодо розвитку громади, а влада – проводити зустрічі та публічні консультації із громадою. Ініціаторами зустрічей можуть бути як окремі громадяни, так і громадські організації. Предметом зустрічей можуть бути покази фільмів, молодіжні, навчальні та творчі заходи, тематичні засідання, круглі столи. Центр матиме власну сторінку у соціальних мережах, де висвітлюватимуться події, здійснюватимуться комунікація, обговорення та «бронювання» простору під масовий захід у календарі заходів Центру, який буде відкритим для громадськості», – прокоментував Олег Дмитрик.

За його словами, відкрити центр вдалося завдяки співфінансуванню. Громада власним коштом капітально відремонтувала приміщення, де працює Центр, а обладнання вартістю у 150 тисяч гривень для його облаштування придбали в рамках Програми EGAP. Йдеться про оргтехніку, відеокамери та програмне забезпечення, яке дозволить проводити онлайн заходи з просування ініціатив громадян у соціальних мережах. Аби Центр був доступним для усіх бажаючих, в ньому забезпечили відповідність до усіх вимог щодо інклюзивності. Подібні центри за підтримки EGAP діють у громадах Волинської області.

На Вінниччині це поки що другий заклад відкритий у рамках Програми «Електронне урядування задля підзвітності влади та участі громади» (Програма EGAP), що виконується Фондом Східна Європа та фінансується Швейцарією (*Олеся Шуткевич На Вінниччині в Іллінецькій громаді відкрили центр активності громадян // <https://day.kyiv.ua/uk/news/241121-na-vinnychchini-v-illineckiy-gromadi-vidkryly-centr-aktyvnosti-gromadyan>. – 2021. – 24.11).*

За підсумками комплексного дослідження, Тернопільська громада оголошена лідером у використанні важливою функції електронної демократії та прямого народовладдя – електронних консультацій. Це черговий доказ, що у Тернополі діє ефективна система діджиталізації влади.

На офіційній сторінці швейцарсько-української Програми «Електронне урядування задля підзвітності влади та участі громади» (EGAP) [у Фейсбуку](#) було оприлюднено результати аналізу рівня використання громадами в Україні інструмента електронної демократії «Е-консультації». Разом з Тернополем у перелік найактивніших користувачів електронних консультацій увійшли ще дев'ять громад, які в сукупності провели понад 150 консультацій, що складає 65% активності від загального використання інструмента е-консультацій.

Рішення «Про затвердження Положення про електронні консультації та опитування в Тернопільській міській територіальній громаді» було прийняте виконавчим комітетом ще у 2018 році.

За цей період, з метою залучення громадян до розв'язання актуальних питань у Тернополі, на сервісі [«Електронні консультації з громадськістю»](#) проведено велику кількість консультацій, опитувань та електронних обговорень. Зокрема, не виходячи з дому жителі Тернопільської громади мали змогу висловити свою думку з приводу: покращення руху транспорту у місті, електронного зарахування дітей до першого класу закладів загальної середньої освіти, святкування Дня міста та Дня Незалежності у Тернополі, реконструкції Старого парку, присвоєння назв вулицям у місті тощо.

У Тернополі процес діджиталізації розпочався ще за довго, як це слово стало модним. У Тернополі наша команда змінила саму систему місцевої влади. Мерія Тернополя перетворилася на сервісну службу громади. Запроваджені електронні сервіси та сервіси прямого народовладдя. Сьогодні будь-який громадянин може через електронні сервіси дати наказ місцевій владі. І влада його виконає.

Це дуже важливо, бо електронні сервіси унеможливають корупцію впринципі. Ми максимально віддалили чиновника та простого громадянина. Чиновник має лише виконувати сервісні функції, обслуговувати інтерактивні програми, а не приймати участь у вирішенні питань. Рішення приймає Громада.

І ця чергова висока оцінка тернопільських електронних сервісів – це яскраво доводить, – впевнений **міський голова Сергій Надал (Горобець Оксана· Тернопіль – серед лідерів у використанні електронних консультацій в Україні // <https://golos.te.ua/ternopil-sered-lideriv-u-vykorystanni-elektronnykh-konsultatsiy-v-ukraini/#>. – 2021. – 24.11).**

Експертний погляд

Михайло Федоров, міністр цифрової трансформації України:

Почему мы приняли отдельный закон о государственных реестрах и что он изменит для украинцев?

Если вам хотя бы раз нужно было получить какую-нибудь справку, то вы знаете, что в Украине сделать это бывает достаточно сложно. Надо идти в один кабинет с бумажками, чтобы получить другие бумажки для того, чтобы, наконец получить финальную бумажку для бумажки. Если посчитать, сколько в среднем украинец «наксерил» разных документов за всю свою жизнь, то вряд ли он смог бы их поднять.

Так сложилось исторически из-за несовместимости реестров информации в нашей стране. На данный момент их существует более 350. Все реестры создавались в разное время, с разными технологиями и по разным законам или постановлениям.

Так называемая «нормативка» у них неоднородна – они регулируются более чем 150 законами. У одного реестра свои правила, у другого – свои. Поэтому из них очень сложно получать информацию и создавать систему, в которой данные бы бегали очень быстро.

Поэтому депутаты разработали законопроект 2110 о государственных реестрах. На прошлой неделе его поддержали в целом. Это поможет оптимизировать имеющиеся реестры, сделать их эффективными, а данные в них качественными.

Принятие законопроекта можно назвать следующим шагом для введения режима «без бумаг». Необходимость в этом законе зрела давно, и в 2019 году он был разработан и принят в первом чтении. Законопроект является рамочным, то есть, он создает фундаментальные правила работы реестров. Поэтому почти полтора года вносились и согласовывались правки к нему.

Что такое базовые реестры

Законопроект вводит понятие «базовых реестров». Это те реестры, информация в которых является первоисточником для всех других реестров. Например, Единый государственный демографический реестр будет содержать всю основную информацию о человеке – его возраст, Ф.И.О., идентификационные документы. Это позволит другим реестрам не дублировать эти данные, а просто подтягивать их из ЕГР.

Всего будет семь базовых реестров, которые образуют ядро государственных реестров в Украине. Остальные реестры должны получать или сверять данные с ними. Трембита – система электронного взаимодействия – позволит соединить реестры между собой. Если необходимо проверить информацию, каждый реестр сможет автоматически запросить ее в другой реестр. То есть, вам больше не нужно будет ходить в

несколько кабинетов и собирать копии справок. Чиновник создает запрос, а система соберет все за вас.

Например, реестр деклараций НАПК. Сейчас госслужащие ежегодно переносят информацию об имуществе и доходах, и при этом они могут совершить ошибку. Теперь большинство данных деклараций можно будет подтягивать из базовых реестров и только проверять их.

Такая структура превратит все реестры в одну цельную и эффективную систему. Все они будут работать не по отдельности, а дополнять друг друга.

Больше защиты для персональных данных

Следует отметить, что Дія выступает своего рода мостом между пользователем и реестром и отображает человеку только те данные, которые о нем содержатся в официальных источниках.

Большинство существующих базовых реестров имеют свои системы защиты информации. Но с принятием этого законопроекта данные украинцев получают еще несколько дополнительных средств защиты. Например, для передачи данных используются специальные каналы с шифрованием и криптографические средства.

Все держатели реестров должны будут делать резервные копии, например, на случай атаки на реестр. Также для авторизации в реестре госслужащие должны использовать КЭП (ключ электронной подписи). Это оставит электронный след, то есть любую информацию невозможно изменить анонимно.

Законопроект также инициирует создание Национального центра резервирования государственных информационных ресурсов и платформы для ведения реестров. Планируется создать мощный государственный дата-центр. Он будет хранить данные, защищать их и размещать реестры у себя на платформе, если они не смогут самостоятельно обеспечить использование средств безопасности.

Платформа открывает новую альтернативу для разработки и размещения реестров. Это возможность реализовывать и использовать лучшие практики планирования бизнес-процессов и построения моделей данных. Мы ожидаем, что это упростит процесс создания качественных реестров и мы сможем перевести их из бумаги в электронную форму как можно быстрее.

А что дальше?

Конечно, мы должны куда двигаться и с кого-то брать пример. У каждой страны есть свой уникальный путь в построении и работе реестров, поэтому в процессе анализа мы обращали внимание на полезные кейсы, которые следует перенять.

Например, в Эстонии, с которой мы тесно сотрудничаем, у граждан есть возможность посмотреть, кто из чиновников и с какой целью пересматривал их персональные данные. Планируем в будущем реализовать такой функционал в Украине. А Швейцария, например, пошла по пути реализации реестров на блокчейне. Рассматриваем, насколько такой опыт можно имплементировать в Украине.

Вместе с держателями реестров ими будут в дальнейшем заниматься два органа – Минцифра и Госспецсвязь. Надеемся, что наше сотрудничество принесет много пользы для украинцев и Украины в целом, сделает получение услуг быстрым и удобным, а реестры – безопасными (*Без бюрократии и волокиты. Как закон об электронных госреестрах изменит жизнь украинцев // <https://focus.ua/opinions/498851-kak-zakon-ob-elektronnyh-gosreestrah-izmenit-zhizn-ukraincev>. – 2021. – 24.11*).

Михайло Федоров, міністр цифрової трансформації України:

Як тільки у світі почався активний процес вакцинації, ми зрозуміли – поява сертифіката про вакцинацію неминуча.

Запустити сертифікати в Дії можна було б у будь-який момент. Розробити власне рішення було нескладно. І деякі країни так і робили – почали запускати свої варіанти документів про вакцинацію.

Але таке рішення дуже ускладнює відкриття кордонів.

Сьогодні до системи ЄС доєдналися 45 країн. І запуск COVID-сертифікатів за єдиними правилами відкрив кордони до усіх цих країн в одну мить. В іншому випадку довелося б домовлятися із кожною окремою країною окремо. Це зайняло б не 2 місяці, а роки.

Наприклад, Ізраїль спочатку пішов таким шляхом – запустили сертифікати на власній платформі ще взимку. Це була одна з перших країн, яка почала масову вакцинацію.

Вони видали 5 млн таких сертифікатів. Але потім з'ясували, що вони несумісні з рішенням, яке створили у ЄС, адже ніхто не може їх перевіряти. Їм довелося переробляти все.

Ми навіть консультували їх влітку щодо того, як виправити ситуацію та зробити сумісні сертифікати із європейськими. У результаті вони приєдналися до системи ЄС на місяць пізніше за нас.

Встигнути в один вагон з ЄС

Команда Мінцифри вирішила піти іншим шляхом – одразу почали цікавитися, що в цьому напрямі планує робити Євросоюз. Адже лише так можна було б знову відкрити кордони для українців: моніторили новини, джерела, щоб бути в курсі, та першими «заскочити в цей потяг», як тільки буде офіційний стандарт.

Перші технічні рекомендації Євросоюз випустив вже у травні. Але як тільки ми зробили план реалізації, ЄС у червні опублікували нові вимоги. Тож все довелося робити знову.

У ЄС заявили, що запустять єдині цифрові COVID-сертифікати 1 липня. Ми в команді одразу вирішили, що теж встигнемо все технічно зробити до цього часу.

Після появи технічних рекомендацій до створення сертифікатів ми одразу почали комунікувати з ЄС та просити провести з нами кол щодо їх впровадження. Але у ЄС тоді ще не прийняли правила приєднання третіх

країн до системи COVID-сертифікатів. І ніхто не розумів, як це правильно зробити.

По суті, ініціативність Мінцифри просувала ідею затвердження правил для приєднання третіх країн.

Ми зверталися до ЄС зусібіч – через Євроделегацію, президента, посольства, посадових осіб, передавали листи.

Технічно ми вже побігли вперед, але що робити для визнання, було незрозуміло. Усі чекали на офіційні правила приєднання.

Технічна реалізація в Дії

Ми виконали технічне завдання за 3 тижні. Це надкороткі терміни. Реалізація такого проєкту насправді вимагала півроку-рік підготовки.

Нам доводилося розв'язувати проблеми з сьогодні на завтра. Не було часу проводити місяцями тестування або два місяці складати алгоритм. О 21:00 ми ухвалювали рішення – о 7-й ранку запускали.

Працювали 24/7 та майже не спали. Для нашої команди це було пріоритетне завдання.

Бюджет знайшли в донорів. Почали допрацьовувати ЕСОЗ – електронну систему охорони здоров'я, де містяться дані 32 мільйонів пацієнтів.

Якість даних про вакцинацію людей у системі була вкрай низькою. Це впливало на рівень відображення сертифікатів. Він становив всього 40 %. Тобто лише 40 % людей могли без проблем отримувати свої сертифікати. У 60 % випадків були помилки з внесенням інформації в реєстр.

За стандартами ЄС, цей процес вимагав введення складних даних: серія вакцини, виробник вакцини, номер дози тощо. Багато даних лікарі вносили некоректно, бо це було вперше в їхній практиці. Усе розгорталося у високому темпі з часткою хаосу через пандемію.

Ми почали проводити аналіз та виправляли дані. Наприклад, усунули пропуски, які помилково вносили лікарі, транслітерацію тощо. Так рівень конверсії значно виріс.

Одним із найскладніших пунктів було розгорнути інфраструктуру, яка б дозволила підписувати наші сертифікати за європейськими стандартами. Тобто взаємне визнання цифрових підписів з ЄС.

У надкороткі терміни ми розробили та прийняли постанову, яка визначила всі норми та правила роботи COVID-сертифікатів в Україні. Ввела нові поняття, яких не було до цього в законодавстві.

Усе це робота, яку можна порівняти із визнанням закордонних біометричних паспортів, яка зайняла рік. Ми зробили такий проєкт за місяць.

Запуск COVID-сертифікатів у бета-тест в Україні

1 липня вийшли в бета-тест сертифікатів у Дії. Паралельно працювали над визнанням сертифікатів з боку ЄС. Від них був позитивний сигнал про нашу роботу. Утім, вони не вірили, що навіть до жовтня нам вдасться все підготувати.

Офіційних вимог визнання для третіх країн усе ще не було. Але нам у робочому порядку передавали драфти цих документів. Це дозволило нам підготуватися заздалегідь.

Щойно правила були прийняті, на нас чекали три важливі етапи – самостійна перевірка, перевірка технічними спеціалістами ЄС та політичне визнання.

Ми пройшли за всіма технічними сертифікаціями та атестаціями. Це дуже детальна технічна оцінка, до якої ми були готові на 100 %.

На колі (під час онлайн-зустрічі) спеціалісти ЄС були дуже здивовані нашою підготовкою. Ще десь на середині дзвінка нам дали фідбек, що ми просто нереально підготовлені. Краще, ніж багато країн ЄС. Далі ми чекали рішення Єврокомісії. Це рішення, яке говорить про те, що наші сертифікати еквівалентні сертифікатам ЄС. Його ми отримали 20 серпня.

А вже 21 серпня відбулася інтеграція з промисловим середовищем ЄС і фінальне тестування. Цього ж дня ввечері перші українці ступили на землю ЄС з цифровим COVID-сертифікатом у Дії у Франції та Німеччині.

Що з COVID-сертифікатами зараз

COVID-сертифікати вдалося реалізувати у надкороткі терміни.

Раніше витрачалися роки розробок та перемовин, але пандемія прискорила розвиток таких ініціатив у сотні разів. Та продемонструвала, що держави можуть об'єднуватися заради спільної мети.

Втім, такий великий проєкт неможливо просто випустити у світ та забути про нього. Він потребує постійного контролю та апдейтів. Тож зараз працюємо над алгоритмами, які полегшать роботу лікарів, будуть виправляти помилки та доведуть відображення сертифікатів у Дії до 100 %.

Нещодавно ми зробили отримання COVID-сертифіката ще простішим – скасували необхідність електронного підпису під час генерування. Так, люди із паспортами-книжечками тепер теж можуть згенерувати сертифікат у застосунку, а не лише на порталі.

Також для того, щоб кожен міг отримати сертифікат одразу після вакцинації, запускаємо пункти допомоги з отримання COVID-сертифікатів у пунктах масової вакцинації. Поступово будемо відкривати такі пункти у всіх регіонах.

Працюємо над оновленнями COVID-сертифікатів, тестуємо нові види: наприклад, на підставі ПЛР-тесту.

Ми хочемо, щоб всі можливі документи, пов'язані з коронавірусом, зробити цифровими. Щоб усі українці мали рівний доступ до технологій – і ті, хто зробили щеплення, і ті, хто ще ні.

Також ми активно боремося із підробленими сертифікатами. Без Дії в Україні кожен другий сертифікат був би, напевно, підробленим.

Але оскільки кожен лікар підписує інформацію про вакцинацію, яку вносить у реєстр своїм е-підписом, то фейкові сертифікати можна відстежувати. У той самий час паперові легко підробити. Тому ми хочемо звести й цю можливість до мінімуму.

Хочемо зробити так, щоб лікарі замість жовтого папірця могли генерувати COVID-сертифікати з QR-кодом через свої системи. Працюємо з МОЗ над цим проектом.

У складний для країни час Дія узяла на себе важливу місію – забезпечити комфорт, зберегти свободу для мільйонів українців.

За кілька місяців вже згенерували 9 мільйонів електронних COVID-сертифікатів. Вони дозволяють людям продовжувати жити звичним життям, подорожувати та, що найважливіше, почуватися безпечно (*Два роки за два місяці: велика історія запуску COVID-сертифікатів у Дії // <https://www.pravda.com.ua/columns/2021/11/16/7314075/>. – 2021. – 16.11).*

Юрій Панченко, редактор «Європейської правди»:

Чи може Україна конкурувати з Японією у впровадженні цифрових технологій? Виявляється, що іноді це реально. Доказ цього – проєкт eSignature, що реалізується урядом за допомоги ЄС та має забезпечити технологічну сумісність українських цифрових підписів з європейськими.

Наразі ЄС не визнає іноземні електронні підписи з більшості інших країн, у тому числі з провідних економік світу.

Відповідно, домогтися сумісності своїх підписів з європейськими прагнуть чимало країн. Втім, як пояснюють в українському Міністерстві цифрової трансформації, наразі лише дві країни впритул наблизилися до такого визнання: Україна та Японія.

«Важливо, що це не наша оцінка. Це позиція офіційних представників Єврокомісії, які неодноразово називали наші країни серед лідерів, які мають шанси першими узгодити сумісність національних систем ідентифікації електронних підписів із європейською», – розповідає заступниця голови Мінцифри Людмила Рабчинська.

У разі успіху Україна отримає нові стимули у торгівлі з ЄС.

Це прискорить документообіг, а отже, і надходження грошей за товари до українських експортерів. А на додачу – відкриє нові можливості для нашого бізнесу в торгівлі з ЄС.

Як Україна цього досягла?

Ми вже розповідали про проєкт eDelivery, який впроваджує Мінцифри разом із програмою EU4Digital. Цей проєкт спрямований на впровадження системи електронного обміну даними, що має полегшити співпрацю українського бізнесу із закордонними, в першу чергу європейськими партнерами.

eSignature – це ще одна цеглинка системи електронного обміну документами між компаніями з України та ЄС. Йдеться про те, щоби запровадити в Україні такі стандарти цифрового підпису, які б гарантували його достовірність для компаній та інституцій в державах ЄС.

Обидва проєкти мають на меті оцінити готовність країн Східного партнерства до взаємного визнання електронних довірчих послуг та допомогти на цьому шляху.

«Задача нового проєкту – добитися, щоб наші електронні підписи визнавали у ЄС, а Україна своєю чергою визнавала європейські електронні підписи. Це дозволить повністю відмовитися від паперового носія та суттєво пришвидшить бізнес-процеси», – говорить директор сервісу та інтеграції EDIN – компанії, на платформі якої й реалізовувався пілотний проєкт, Едуард Кішковський.

За його словами, наразі процес закриття міжнародної угоди – після того, як сторони узгодили всі деталі контракту, – вимагає пересилання поштою за кордон усіх договорів, підписання їх контрагентом та нове поштове відправлення. Все це затримує перерахування коштів. «Зазвичай зараз ці процедури займають від двох тижнів і більше. З системою eSignature це забиратиме лише декілька хвилин, що має суттєво спростити роботу бізнесу», – додає він.

Втім, переваги цифрового підпису – не лише у швидкості.

Він відкриває українському бізнесу можливість брати участь у деяких тендерах, які раніше були для нього недоступні.

Людмила Рабчинська розповідає про нещодавній скандал, коли суд у Німеччині визнав нечинним контракт між швейцарським підрядником та німецькою залізницею.

«Складно повірити, але Швейцарія не має спільної з ЄС системи визнання кваліфікованих електронних підписів. Саме тому ця угода була розірвана у судовому порядку, адже у тендерних документах була вимога, щоб угода була скріплена саме *кваліфікованим електронним підписом*, тобто підписом високої довіри», – розповідає **заступниця голови Мінцифри Людмила Рабчинська**.

Саме такий підпис у ЄС визнають еквівалентним до зробленого власноруч, на папері. Його дійсність не може піддаватися сумніву під час судових сторін, і саме тому часто при угодах вимагають саме такого, найбільш захищеного е-підписання.

Відповідно, і зараз українські компанії можуть укладати угоди із «європейцями», обмінюючись документами поштою, чи навіть за допомогою електронного підпису – якщо контрагента влаштовують «українські» алгоритми електронного підпису.

Проте як тільки європейський покупець висуває вимогу про кваліфікований електронний підпис, визнаний у ЄС (а це майже обов'язкова умова при великих угодах чи тендерах), то компанії з українськими е-підписами опиняються «за бортом». У кращому разі для них лишається тільки «паперовий» варіант підписання договорів – якщо правила закупівлі це дозволяють.

Цю проблему має повністю вирішити повноцінне приєднання України до eSignature, чого у Мінцифри сподіваються досягти вже за рік-два.

Першим кроком до цієї мети став пілотний проєкт, який мав протестувати спроможність українських компаній надавати електронні довірчі послуги достатнього рівня.

Окрім України, у проєкті взяла участь Молдова (Брюссель традиційно намагається залучати до проєкту декілька країн Східного партнерства), а з боку Євросоюзу – Естонія, знаний лідер ЄС у сфері диджиталізації.

«Молдова також проявляє інтерес у гармонізації з ЄС системи цифрового підпису. Втім, наразі Україна набагато більше готова до цього», – визнає **керівник напрямку довірчих послуг EU4Digital Мартинас Даугірдас**.

На відміну від eDelivery, де в тестовому проєкті брали участь експортери товарів, тестувальником у проєкті eSignature мали бути ІТ-компанії, виробники електронних довірчих послуг. Та хоча у нас часто кажуть про розвинутість ІТ-індустрії, тут не обійшлося без «ложки дьогтю». Однією з головних умов участі у «пілоті» був досвід використання алгоритмів криптографії електронного підпису за процедурами, які відповідали нормам ЄС (донедавна Україна мала лише свій стандарт, що відрізнявся від європейського).

Однак на момент старту «пілота» цій вимозі відповідала лише одна компанія – мобільний оператор KyivStar, який тоді у своїй послугі MobileID використовував алгоритм ECDSA відповідно до європейських правил.

Участь лише однієї компанії відповідала умовам проєкту, але проблема полягала в іншому – після завершення «пілота» KyivStar заявив про припинення надання таких послуг. Втім, в уряді не бачать у цьому великої проблеми. На цей час із двох десятків працюючих в Україні компаній, що надають електронні довірчі послуги (у тому числі послуги з генерації електронного підпису), досвід використання європейських правил створення електронного підпису мають вже сім компаній-провайдерів.

З них оберуть кількох учасників наступного «пілота», в рамках якого планують додатково протестувати всі аспекти взаємного визнання цифрових підписів із Євросоюзом.

То коли ж послуга визнаного у ЄС цифрового підпису стане доступною для українського бізнесу?

Людмила Рабчинська вважає, що потрібні ще рік-два. Окрім запуску ще одного пілотного проєкту, який забере близько трьох місяців, є потреба у законодавчому врегулюванні всіх питань із ЄС. Перш за все, необхідно внести зміни у законодавство, максимально наблизити його до вимог ЄС у сферах електронної ідентифікації та електронних довірчих послуг. Відповідний **законопроєкт** вже зареєстрований у Верховній раді.

В уряді сподіваються, що обидва завдання – і технічне, і законодавче – будуть вирішені до середини наступного року. А далі все залежить від ЄС, як швидко у Брюсселі проведуть всі потрібні перевірки і як довго триватиме їхня внутрішня процедура.

Трохи менш оптимістичний Мартинас Даугірдас. «Україна – лише на початку шляху до гармонізації із ЄС системи довірчих послуг. Цей шлях може зайняти кілька років. Інша справа – Київ достатньо амбіційно та впевнено рухається до цієї мети, це додає оптимізму», – визнає він.

Впевненості у незворотності України з цього шляху додає й позиція бізнесу.

«Ми провели опитування клієнтів нашої платформи – вони готові використовувати цифровий підпис, при цьому майже для всіх них лібералізація саме з країнами ЄС є цілком достатньою. А головне – бізнес дійсно зацікавлений у найшвидшому запуску цієї системи», – розповідає Едуард Кішковський.

«Використання електронних підписів потребує сучасної інфраструктури кваліфікованих постачальників довірчих послуг на національному та міжнародному рівнях, – пояснює Сергій Ладний, координатор сектора електронного урядування та кібербезпеки представництва ЄС в Україні. – В Україні необхідний подальший розвиток екосистеми цифрової ідентифікації та гармонізація її з Регламентом ЄС eIDAS. Наразі ЄС та Україна втілюють план співпраці щодо електронних довірчих послуг. Мета – укладання можливої угоди про взаємне визнання, яка має базуватися на наблизенні до законодавства та стандартів ЄС. Євросоюз підтримує цю діяльність через проєкт EU4DigitalUkraine».

Втім, підтвердивши відповідність цифрового підпису стандартам ЄС, Україна відкриє експортерам можливість співпраці також з іншими країнами. Угода з ЄС у разі підписання автоматично буде поширюватися на декілька країн, що інтегровані до Єдиного цифрового р

Також можливе швидке взаємне визнання цифрових підписів із Молдовою, теоретично – навіть до того, як вона завершить процедуру визнання з боку ЄС.

Не дарма ми разом брали участь у пілотному проєкті. Також, як розповідають в уряді, інтерес до взаємного визнання цифрових підписів з Україною висловлює Азербайджан.

На додаток Україні буде набагато легше домовитися про взаємну відповідність підписів з усіма країнами, що згодом укладуть відповідні угоди з ЄС (наприклад, з Японією, і не лише з нею).

Втім, головним ефектом від eSignature все ж буде створення нових можливостей у торгівлі з ЄС.

«Все більше компаній починають розуміти, що можливість взаємно визнаного із ЄС цифрового підпису потрібна їм. Як наслідок – компанії поспішають надати їм таку послугу, конкуруючи між собою», – розповідає Людмила Рабчинська.

Цифровий підпис спрощує торгівлю з ЄС, і навіть ті компанії, які не мають такого досвіду, цікавляться цієї послугою. А відповідно – і новими можливостями, які дає торгівля з ЄС *(Підпис за стандартами ЄС: що дасть Україні впровадження системи eSignature //*

<https://www.eurointegration.com.ua/articles/2021/11/15/7130100/>. – 2021. – 15.11).

Єгор Чернєв, народний депутат України ІХ скликання, заступник голови Комітету Верховної Ради України з питань цифрової трансформації:

Нарешті законопроект №5376 про норми оподаткування у рамках спецрежиму Дія City набуває фінальних обрисів.

Депутати внесли свої правки і Комітет з питань фінансів, податкової та митної політики ВРУ рекомендував Парламенту прийняти законопроект у другому читанні та в цілому.

Втім, те, в якій редакції документ потрапить до сесійної зали, дуже непокоїло ІТ-фахівців. Головним було питання: чи залишаться податкові ставки та умови на тому ж рівні, який автори законопроекту обговорювали з галуззю.

І причини для занепокоєння такі були. На Комітеті розглядали правки, котрі могли би докорінно змінити «обличчя» проекту Дія City.

Утім, цього не сталося. Змін зазнали лише декілька некритичних пунктів. Згідно з чинною наразі редакцією законопроекту, ІТ-спільнота може розраховувати на податкове навантаження, що стимулюватиме зростання галузі.

Тепер про сам законопроект №5376, підготовлений до другого читання, детальніше.

Що залишилось з першої редакції?

В цілому, концепція Дія City, викладена в законопроекті до першого читання, залишилась незмінною – податкові ставки збереглися на тому ж рівні, якого чекала ІТ-спільнота.

Попри те, що членам Податкового комітету ВРУ спочатку бракувало однастайності щодо цього питання, врешті вдалось прийти до компромісу.

Як і у редакції, що була прийнята у першому читанні, податок на дохід фізичних осіб зафіксували на рівні 5 %, єдиний соціальний внесок – 22 % від мінімальної зарплати (а не від повної оплати фахівцю), і військовий збір – 1,5 %.

Таким чином, податкове навантаження для резидентів Дія City, закріплене в законопроекті №5376, фактично відрізнятиметься від податкових ставок для ФОП тільки на ставку 1,5 % військового збору.

Корпоративний податок, як і планувалось в першій редакції, можна буде обирати: податок на прибуток у розмірі 18 % або податок на виведений капітал за ставкою 9 %. Такий режим стимулюватиме реінвестиції.

Перехідний період з ФОП-моделі на гіг-контракти та трудові контракти складе три роки, як і було передбачено в документі, що пройшов перше читання.

Члени Комітету пропонували скоротити цей період до двох років або навіть одного, але авторам законопроекту вдалось відстояти погоджений з галуззю термін для переходу.

Він дасть можливість компаніям поступово запровадити нові форми відносин зі співробітниками, без поспіху та пов'язаних із ним потрясінь.

Крім того, як і передбачала перша редакція, в Дія City залишаться стимули для інвесторів. Зокрема, згідно з законопроектом, дохід від дивідендів, які не розподілялися протягом 2 років, не оподатковуватиметься. А при купівлі частки в стартапі, фізособа отримає податкову знижку з податку на дохід на суму інвестицій.

Насамкінець, на противагу пропозиціям деяких чиновників, умови Дія City все ж вдалось зафіксувати на 25 років. ІТ-бізнес може бути спокійним стосовно їх незмінності.

Що змінилося?

Депутати внесли декілька правок до законопроекту, які в цілому не впливають на загальну концепцію спецрежиму.

Раніше передбачалось, що перехідний період на обмеження співпраці з ФОП буде діяти тільки для тих резидентів Дія City, які сплачуватимуть ПнВК. Згідно з новими правками, перехідним періодом зможуть скористатися і компанії, які сплачуватимуть податок на прибуток і матимуть річний дохід понад 40 млн грн.

З 2024 року їхні витрати на платників єдиного податку (включно з ФОП 3 групи) не повинні перевищувати 50 %, а з 2025 року – 20 %. До цього часу -ніяких обмежень.

Резиденти, що сплачуватимуть податок на прибуток і чий річний дохід не перевищує 40 млн грн, зможуть працювати з ФОП без жодних обмежень на увесь час їхнього резидентства.

Окрім того, згідно з новими правками, якщо фахівець отримує понад 240 тис. євро на рік, то весь дохід вище цього ліміту оподатковуватиметься 18% ПДФО. Це виключні категорії співробітників, переважно з вищої управлінської ланки.

Більш того, резиденти Дія City зможуть робити неоподатковувані відрахування у межах 30 % від суми нарахованої оплати спеціаліста на його недержавне пенсійне забезпечення, а також на добровільне медичне страхування.

Після прийняття закону, Кабінету Міністрів доручать протягом трьох місяців розробити механізм компенсації податків органам місцевого самоврядування. Це стосується ситуації, коли платник податків отримує податкову знижку в одному місті (наприклад, якщо купує частку в стартапі-резидентів Дія City), а сплачує податки – в іншому.

Які зміни були відкинуті?

Після тривалих обговорень депутати прибрали норму про пільгове оподаткування тільки для тих фахівців, які в класифікаторі професій називаються «професіонали в галузі програмування».

Згідно з останньою редакцією, за пільговими ставками оподатковуватимуть не тільки доходи програмістів, а усіх співробітників резидентів Дія City. Адже ІТ-компанія – це і розробники, і HR, і дизайнери, і маркетологи, і ще багато фахівців, які разом створюють сучасний технологічний продукт.

Це було однією з найбільш критичних правок, але, на щастя, нам вдалось захистити узгоджену з індустрією концепцію Дія City.

Що далі?

Податковий законопроект про Дія City зберіг дух реформи, задуманої для того, аби посилити провідну і перспективну галузь. Під час розглядів та обговорень законопроект ставав кращим, і тепер він повніше відображає потреби учасників ІТ-ринку і держави.

Правок, які б спотворили його суть, у фінальній редакції немає. Я вважаю це гарним прикладом злагодженої роботи урядовців, парламентарів та бізнесу.

Наразі податковий законопроект готується до розгляду в другому читанні та в цілому. Його прийняття фактично фіналізує юридичну частину запуску Дія City.

Після цього Кабінет Міністрів та Міністерство цифрової трансформації зможуть розробляти підзаконні акти до податкового Закону та впроваджувати реєстр резидентів Дія City.

На початку 2022 року ми плануємо запустити Дія City. І чекаємо на чудові результати: масштабний притік інвестицій до України і релокацію деяких ІТ-компаній з сусідніх країн завдяки податковим умовам, які пропонує Дія City.

Це, в свою чергу, збільшить базу оподаткування та наповнюватиме державний бюджет. Зараз ІТ-індустрія щороку зростає на 30 %, але має потенціал зростати на 40 % чи навіть 50 %. Я переконаний, що з Дія City таких показників чекати довго не доведеться (*Як виглядатиме податковий законопроект про Дія City у другому читанні // <https://www.epravda.com.ua/columns/2021/11/10/679602/>. – 2021.– 10.11*).

Віктор Березенко, засновник Інституту когнітивного моделювання:

Локдаун навчив нас отримувати все необхідне в новому форматі. За останні 2 роки, тестуючи на регулярній основі можливості «цифри», ми виробили звичку оплачувати комунальні через інтернет-банкінг, замість паперових пред'являти документи в застосунку Дія.

Замість заповнення нескінченних паперів для податкової витратити 10 хвилин на порталі Дія.

Тепер навіть до лікарів ходимо на онлайн-консультації й віднедавна маємо можливість оформити електронні лікарняні. Стос документів заховався за іконкою на екрані.

З інструменту *hard power*, коли застосовується агресивний підхід та примус, коронавірус перетворився на *soft power* – що призвело до добровільного вибору використання цифрових послуг.

Коронакриза звернула увагу й на актуальність пришвидшення розвитку електронних виборів. Майже 70 країн відклали заплановані голосування через пандемію.

Разом із тенденцією щодо зменшення кількості явки на виборах та суспільним запитом на голосування онлайн небагато країн поспішають впроваджувати електронну демократію.

Питання вразливості системи і захищеності технологій залишимо кіберекспертам. Я ж хочу зупинитися на комунікаційних бар'єрах, працювати з якими варто паралельно для прискорення впровадження онлайн-голосування. А це рано чи пізно відбудеться.

Коронакриза як стимул

На парламентських виборах 2019 року в Естонії через інтернет проголосували 44% виборців. Вона залишається єдиною країною у світі, яка використовує цифрову альтернативу голосування з 2005 року, залучаючи до виборчого і політичного процесу молодих людей всередині країни та естонців, які проживають за кордоном.

Такий успіх зумовлений декількома факторами: довірою людей до влади, розвиненою системою захищеності даних та наявністю технологічного фундаменту, який будувався задовго до першої спроби е-голосування.

За дослідженнями, 82 % естонців різних вікових груп дійсно довіряють цифровим можливостям, які пропонує держава.

Досвід Естонії намагаються перейняти інші країни, пропонуючи альтернативний метод віддати свій голос. Поки що це обмежується встановленням спеціальних машин для голосування. Їх використали під час парламентських виборів 2021 року в Болгарії, а також на нещодавніх місцевих виборах у Грузії.

Натомість нещодавні вибори до Бундестагу відбувались у традиційному форматі.

Усі спроби запровадити електронне голосування зупинив у 2009 році Верховний суд Німеччини через неможливість забезпечити відповідний контроль та захист від фальсифікацій.

Саме через вразливість платформи для голосування, після майже 15 років голосування через інтернет у різних кантонах Швейцарії, цю практику також було призупинено.

Те ж саме сталось і з Канадою. Враховуючи особливості адміністративного поділу та політичного устрою цих країн, важко зі стовідсотковою впевненістю гарантувати безпеку й відсутність фальсифікацій, зломів тощо.

В Естонії цифрова альтернатива поступово ставала частиною буденності. Технологія йшла поряд із соціальними комунікаціями.

Держава системно і протягом тривалого часу показувала, як «цифра» може вирішити «болі» громадян, тим самим збільшуючи лояльність до уряду.

Погодьтеся, є різниця – витратити години часу на черги та бюрократичні процедури чи віддати свій голос одним кліком.

У світі спостерігається тренд на дефіцит довіри до виборів загалом. Це можна бачити за динамікою явки.

Лише 36,9 % українців у 2020 році проголосували на місцевих виборах. Усього третина тих, хто міг прийти на виборчі дільниці.

Скупка голосів, фальсифікації міцно вкоренилися в асоціативний ряд при згадці голосувань.

Контроль явки з боку роботодавців, шантаж втратити роботу в разі незадовільного результату партії – часта практика в регіонах.

Роками виборче право як таке, прозорість процедури знецінювалися. Масові порушення під час традиційного голосування ставали причиною масових протестів. Одним із найбільших була Помаранчева революція.

Якщо ж до цього додати й поки невисокий рівень довіри загалом до цифрових технологій, питання електронних виборів багатьом видається не надто реалістичним у найближчій перспективі.

Проблема довіри стала однією з головних перепон у Сполучених Штатах на шляху до створення централізованої технології електронних виборів.

Страх невідомості – один із базових і найбільше впливає на готовність переймати новий досвід та адаптуватися до нових альтернатив. Саме він викликає в частини американців думки про те, що повна діджиталізація держпослуг може змусити принести в жертву основні права та свободи, а також поставить під загрозу їхнє особисте життя.

А за дослідженнями Інституту Геллапа, напередодні президентських виборів 59 % американців – республіканці, демократи, молодь, люди старшого віку, заявили, що загалом не впевнені в чесності виборів у США.

Враховуючи загальний низький рівень довіри до традиційних виборів та їхню скомпроментованість, альтернативні форми голосування могли б комунікуватися як шлях до виправлення ситуації.

Однак у битві наративів як дистанційні, так і електронні вибори наразі суттєво програють. Меседжі про їхню небезпеку нерідко використовують у політичних маніпуляціях і для виправдання небажаного результату.

Одним з яскравих прикладів цього є заяви Дональда Трампа напередодні президентських виборів. Він стверджував: якщо дозволять поштове голосування, то вибори 2020 року будуть повністю фальсифіковані.

Інше питання на шляху до інтернет-голосування – проблема цифрової нерівності. Це знову ж таки не тільки про доступ до інфраструктури, якість інтернету чи наявність обладнання.

Це питання цифрової грамотності, вирішення якого лежить у комунікаційній площині.

Будь-які зміни потрібно комунікувати, зробити нововведення зрозумілими. Наприклад, використовуючи заохочення.

Це можна бачити на прикладах вакцинації у США чи Ізраїлі, коли для заохочення людей проводили акції на кшталт «укол і пиво», видавали премії співробітникам, розігрували 1 млн доларів, а на пункти вакцинації запрошували діджеїв і створювали атмосферу вечірок для залучення молоді.

Головне – це системна і постійна комунікація. А що в Україні?

Ще у передвиборчій програмі на пост президента України Володимир Зеленський, говорячи про країну мрії, зазначав про можливість проголосувати на виборах за одну секунду, в інтернеті.

За його словами, вибори наступного главы держави мають бути електронними.

З організаційної та технічної точки зору – це складне завдання. Втім Україна впевнено рухається в цьому напрямі.

Вже запущено електронні підписи в Дія, Міністерство цифрової трансформації працює над запуском перших інструментів електронної демократії – петиціями та опитуваннями. І впевнений, що пройде не так багато часу, як ми будемо тестувати пілотну платформу для онлайн-виборів.

Для України втілення ідеї електронного голосування – стратегічна мета. Вона вимагає часових, технологічних ресурсів, але за умови високої довіри українців – все реально в осяжній перспективі.

Із впровадженням перших цифрових адміністративних послуг та документів ми зрозуміли, наскільки не готові до раптових змін. Міфи, стереотипи, страхи.

Ми тільки починаємо звикати до «цифри», довіряти і користуватися Дією. Саме тому завдання держави – створити комфортну «цифрову подушку», якій будуть довіряти.

Тільки тоді, коли суспільство звикне до онлайн-доступу до державних послуг і повірить системі, онлайн-голосування отримає більш широкую підтримку.

Електронні вибори – це довгий і поступовий шлях, на якому держава має вивчити весь міжнародний досвід, створити нормативно-правову базу, допомогти виховати цифрову грамотність суспільства, зробити процес голосування максимально простим, комфортним, забезпечити анонімність вибору та вберегти від витоку інформації.

Політики в передвиборчих кампаніях все більше роблять ставки на digital-просування. Традиційна агітація поступово зменшує оберти.

Цифрові майданчики виходять на передній план, дозволяючи ментально реагувати на зміни в інфопросторі та вибудовувати довірливу комунікацію з людьми. Це ж саме станеться і з виборами. В одних регіонах швидше, в інших – пізніше, але з кожним роком перебіг та технології організації виборів будуть трансформуватися в бік їхньої ще більшої цифровізації. Технологія «передачі» голосів зміниться. І цей процес вже

невідворотний *(Електронні вибори: невідворотне майбутнє // <https://www.pravda.com.ua/columns/2021/11/5/7312315/>. – 2021. – 05.11).*

Петро Оленич, керівник цифрової трансформації Києва (CDTO), заступник голови КМДА:

Київ і ще 15 областей знову потрапили у «червону зону» карантину. Паралельно з величезними негативними наслідками та людськими втратами, пандемія стрімко розвинула напрямок цифровізації у всьому світі, Україна – не виняток.

Глобальні витрати на цифрову трансформацію стрімко зростають

Зростання обсягів даних і нові інструменти їх аналізу дозволили світу перейти від ситуативної до комплексної цифрової трансформації.

Глобальні витрати на цифрову трансформацію в 2020 році склали \$1,3 трлн, за даними дослідження Worldwide Digital transformation Guide.

За розрахунками Statista, у 2022 році ці витрати складуть \$1,78 трлн, а у 2024 – \$2,39 трлн.

Це показує, що весь світ обрав стрімкий вектор розвитку цифрових технологій, а пандемія стала поштовхом для цього.

Майже половина країн в світі активно застосовують цифрові сервіси для боротьби з пандемією

Згідно з даними ООН та міжнародної організації Open Government Partnership, майже 100 країн в світі активно застосовують цифрові сервіси для боротьби з пандемією та використовують понад 500 мобільних застосунків для боротьби з COVID-19.

Застосування «цифри» ефективно здійснюється за кількома напрямками: моніторинг та інформаційне сповіщення про поширення COVID-19; надання цифрових медичних послуг, інтеграція сучасних технологій, включаючи інтернет медичних речей (ІоМТ), штучний інтелект тощо.

Так, технологію блокчейн використовують для забезпечення прозорості розподілу гуманітарної допомоги, моніторингу попиту та логістики медматеріалів.

Штучний інтелект за голосом визначає перші ознаки Covid-19 в організмі, інтернет медичних речей допомагає збирати більше інформації, а сучасні алгоритми дозволяють швидко обробляти величезні масиви даних.

Цифровізація міських послуг як спосіб мінімізувати фізичні контакти

У нових умовах містам та державам стало зрозуміло, наскільки важливим є доступ людей до інформації, онлайн-послуг та засобів комунікації. Київ також не відстає у плані розвитку цифрових сервісів.

Міським застосунком Київ Цифровий користуються вже більше 1 мільйона киян.

Без зайвих фізичних контактів користувачі можуть оплатити паркування, штрафи за порушення ПДР чи проїзд в транспорті. У цьому році,

не виходячи з дому, кияни могли проголосувати за проекти Громадського бюджету прямо у застосунку.

Також користувачі можуть онлайн замовити електронні учнівські, записати дитину в садочок чи оплатити харчування.

Що стосується отримання довідок та інформації, то вже зараз не обов'язково відвідувати Департамент земельних ресурсів чи Департамент містобудування та архітектури, щоб отримати довідку про розмір нормативної грошової оцінки земельної ділянки, переглянути реєстр містобудівних обмежень, отримати копії землепорядних документів тощо.

Електронний цифровий підпис став необхідним інструментом діджиталізації. Завдяки ньому фізичні і юридичні особи можуть створити е-кабінет та отримувати послуги віддалено.

Цифровізація – це не примха

Коронавірус показав, що цифровізація – це не примха, а життєво необхідна річ у наш час. За допомогою «цифри» можливо мінімізувати фізичні контакти та зменшити поширення коронавірусу.

Щодня ми працюємо над впровадженням сучасних технологій та удосконаленням міських послуг заради збільшення комфорту та безпеки киян.

Наше завдання – оцифрувати всі міські послуги (*«Червона зона» та карантин: роль цифровізації в умовах пандемії // <https://www.pravda.com.ua/columns/2021/11/4/7312771>. – 2021. – 4.11).*

Андрей Баранович, сооснователь ОО «Украинский Кибер Альянс»:

При проектировании Дии были допущены серьезные ошибки, и то, что министерство цифровой трансформации называет документами, таковыми не является. Именно поэтому в США нет Дии, в Швейцарии нет Дии, и даже в Китае нет никакой Дии, потому что там люди понимают разницу между документами и веселыми картинками в приложении.

Не перестаю удивляться одному очень распространенному заблуждению, которому одинаково подвержены люди всех возрастов. При столкновении с полицией люди думают, что если сейчас все честно-честно расскажут, то грубые неприятные люди, называющие себя «правоохранителями», все запишут, вытрут ноги о коврик и уйдут. Вы ведь ни в чем не виноваты? Это просто недоразумение. Кошмар закончится. Нет. Это так не работает.

Знакомьтесь, это Леха и ему семнадцать лет. Он наверное смотрел детективы, и совершенно точно слышал, как в фильмах копы зачитывают «миранду»: «Вы имеете право хранить молчание. Все, что вы скажете, может и будет использовано против вас в суде. Ваш адвокат может присутствовать при допросе. Если вы не можете оплатить услуги адвоката, он будет предоставлен вам государством. Вы понимаете свои права?» Но не обратил внимание, и зря.

В Украине тоже есть «миранда», статья Конституции номер 63. Если к вам, как к Лехе, заламываются тяжело вооруженные дармоеды, то эта статья – ваш лучший друг. Но почему так произошло? Если пришли, то ведь наверное есть тому причины? Леха пилил «фейковую Дию».

Это не то, чтобы очень хорошо, потому что с фейковой Дией всякие неосознательные граждане обманывают проверки в транспорте, а несовершеннолетние покупают себе выпивку и сигареты (чем они, кстати, занимались во все времена и на всех континентах). Но «Хорошо» и «плохо» – это категории этические, для уголовного производства возмущения или одобрения недостаточно.

Почему это вообще возможно? Потому, что при проектировании Дии были допущены серьезные ошибки, и то, что министерство цифровой трансформации называет документами, таковыми не является.

Именно поэтому в США нет Дии, в Швейцарии нет Дии, и даже в Китае нет никакой Дии, потому что там люди понимают разницу между документами и веселыми картинками в приложении.

Так как МЦТ никогда не признавало и не признает своих ошибок, то бороться решили с помощью террора. Запугать всех, чтобы не повадно было диечку-красотулечку в мобилочке рисовать. Тем и занимаются при поддержке полиции, и прочих нахлебников в тактических носках (за наш с вами счет). О чем бодренько [рапортует](#) глава национальной полиции.

Но даже «мусора» задумчиво чешут репу и не знают, что предъявить. В предыдущем подобном случае, они пытались натянуть статьи 190 (мошенничество), 358 (подделка документов) и 361 ч. 2 (взлом группой лиц). После того, как по сетям прошел батхерт, МЦТ решили сгладить неловкость ситуации и заявили, что позволят пареньку «искупить свою вину», работая на Минцифру. Такие мелочи, как презумпция невиновности и то, что вину устанавливает суд, «этих» никогда не волновало.

Сейчас еще гуще. Второму фигуранту вначале попытались вменить 361-2 («збут або розповсюдження інформації з обмеженим доступом»). При этом, полиция, судя по всему, фильмы смотрит, потому что об этом они написали в телеграм-бот прямо с изъятого в ходе обыска телефона! (sic!), в чем я вижу превышение служебных и взлом. Потом, видимо, поняли, что-то совсем уж не натягивается федоровская сова на глобус Уголовного кодекса и переиграли на ст. 325 («Порушення санітарних правил і норм») (sic!) Что такой же абсурд, как и все остальное.

Господа, то что сейчас происходит – беззаконие и профанация. [Михайло](#), оставь молодых людей в покое и отправляй своих галерников назад за чертежную доску. В таком виде [Дія](#) нежизнеспособна, и даже террор со стороны [Кіберполіції](#) не поможет.

А вы, на всякий случай, запомните, если к вам стучится полиция – вам нужен адвокат, и вы имеете право хранить молчание. Потому, что все что вы скажете, будет тут же использовано в грязных политических играх задолго до суда (*Откройте, киберполиция! Почему создание фейковой Дии – не*

подделка документов // <https://focus.ua/opinions/496985-otkroyte-kiberpoliciya-pochemu-sozdanie-feykovoy-dii-ne-poddelka-dokumentov>. – 2021. – 03.11).

Євгенія Божко, керівна партнерка Національної електронної біржі

У жовтні 2021 року Кабінет міністрів затвердив постанову, яка передбачає, що продавати або орендувати земельну ділянку можна буде на онлайн-аукціонах в системі Prozorro.Продажі.

При цьому фізичні особи можуть продавати свої ділянки як самостійно, так і на онлайн аукціонах, а ось власники державної та комунальної землі зможуть реалізовувати своє майно виключно в системі Prozorro.Продажі.

Ця норма також є обов'язковою для приватних та державних виконавців й банків. І так, поки що залишається під заборонаю продаж сільгоспземлі, яка перебуває у державній чи комунальній власності.

Цю постанову чекали всі учасники ринку, оскільки вона мала розкрити механізм та порядок проведення земельних торгів.

Фактично вона зобов'язала державні та комунальні організації, приватних та державних виконавців, а також банки продавати свої земельні ділянки виключно на онлайн-аукціонах.

Для цього необхідно зареєструватись на одному з акредитованих майданчиків системи Prozorro.Продажі. Після цього буде надано доступ до особистого кабінету, можливість вибирати дату торгів та виставляти ділянки на онлайн-аукціони.

Приватні власники паїв можуть продавати свої ділянки як самостійно, так і в системі Prozorro. Процедура практично ідентична – потрібно зареєструватися на майданчику, підготувати пакет документів на землю, розмістити оголошення у системі.

Також в ухвалі йдеться, що тепер орендувати землю теж можна на онлайн-аукціоні. Це робить процес прозорим та розширює пул бажаючих поборотися за об'єкт.

Важливо відзначити, що орендувати землю можуть як фізичні, так і юридичні особи, а купити виключно фізособи.

Щодо охочих орендувати або купити земельну ділянку, вони повинні також зареєструватися на одному з акредитованих майданчиків та сплатити реєстраційний та гарантійний внески.

Їх розмір 0,1 % мінімальної заробітної плати та 30 % від стартової ціни або стартового розміру річної орендної плати відповідно. Після чого потрібно подати заяву про участь у торгах та необхідний пакет документів. Наступним кроком є аукціон, де перемагає той, хто дав за лот найбільшу ціну.

Як показує наш досвід, онлайн-аукціони – це один із найбільш ефективних, зрозумілих та прозорих способів продати будь-яке майно, особливо, якщо йдеться про державну чи комунальну власність.

Саме на аукціоні можна сформувавши коректну ринкову вартість та забезпечити найбільш зрозумілий та прозорий процес для всіх сторін угоди.

Причому ця опція доступна не тільки юридичним, але й фізичним особам. Більше того, для фізосіб це реальний шанс найвигідніше продати або купити.

Окремо хочеться сказати про приватних та державних, виконавців, які відповідно до нових вимог, зобов'язані в рамках виконавчого провадження продавати земельні ділянки на онлайн-аукціонах Prozorro. Продажі, для цього їм також потрібно підписати договір з акредитованим майданчиком та розмістити лот у системі.

Питання на користь аукціонів стане остаточно очевидним, коли розпочнеться продаж ділянок комунальної та державної власності, які можна купити лише на відкритих торгах відповідно до законодавства *(Як власнику наю продати землю через аукціон? // <https://www.epravda.com.ua/columns/2021/11/1/679250>. – 2021. – 1.11).*

Андрей Баранович, сооснователь ОО «Украинский Кибер Альянс»:

Мобильный телефон в качестве носителя е-документов не удовлетворяет требованиям уникальности и защищенности от подделок или клонирования, поэтому в большинстве стран для этой цели используются карточки с чипами, а не цифровое изображение, как в Украине.

Я уже несколько раз писал о том, как устроены цифровые подписи с технической точки зрения, но различные печальные заблуждения продолжают косить наши ряды.

Технари, зачастую, не очень хорошо понимают политические, юридические и социальные последствия технологий, политики не очень понимают как это все работает, что не мешает им принимать заведомо расплывчатые законы (в расчете на то, что рынок порешает).

В Украине все усугубляется министерством цифровой трансформации, которое разбирается и в том, и в другом чуть менее, чем никак.

Начнем с привычных всем подписей, которые мы изображаем ручкой на бумаге. Подпись – не идентификация (кто вы), и не аутентификация (проверка подлинности), подпись – обещание одного человека другому. Информированное согласие с устанавливаемыми правилами и добровольность участия. Даже обычная мутноватая ксерокопия паспорта нужна не столько для того, чтобы подтвердить вашу личность, данные паспорта можно просто переписать от руки, а как доказательство того, что вы были в определенное время в определенном месте и добровольно дали сделать копию с уникального документа.

И как только ксерокопии без надписи (время, место) поперек листа начинают гулять в Интернете весь ритуал теряет смысл.

Возьмем всеми любимую банковскую систему. К примеру, то что в АРІ ПриватБанка называется «подписью транзакции», это не подпись, а код

аутентификации сообщения, MAC: SHA1(K || M || K), где M – транзакция, а K – симметричный ключ.

Если бы разработчики читали специальную литературу, то они бы конечно взяли HMAC: H(K || 0 || H(K || 1 || M)) вместо Envelope-MAC, но суть в том, что MAC аутентифицирует сообщения между устройством клиента и устройством банка.

Так как арбитром по любым спорным транзакциям выступает сам банк, то нет необходимости в использовании цифровых подписей (non-repudability – возможность подтвердить истинность факта третьей стороне, или что то же самое – невозможность отказаться от своих обещаний). Третьей стороны тут нет.

Если вы когда-нибудь отправляли тысячу долларов в биткоинах на неправильный кошелек, то вы сразу поняли бы, что такое невозможность отказа, и то, что это совсем не то свойство, которое нам нужно.

С точностью до наоборот, в той же самой банковской системе предусмотрены правила для отказа от транзакций и механизмы разделения ответственности, подкрепленные законами, регуляцией и договорными отношениями.

То что в цифровом мире называется «невозможность отказа» (на самом деле невозможность подделать цифровую подпись, не имея ключа, приводит к тому, что вся ответственность достается клиенту, как с биткоинами).

После того, как Минцифры попыталось переложить вину за уродливую архитектуру Дии на юношу, который сделал игрушку для обмана продавцов, Макс Тульев предложил: а давайте, Дия вообще не будет ничего показывать, кроме QR-кода? Чтобы ею невозможно было пользоваться не проверив. Такой вариант, конечно, подрывает теневую экономику в старших классах школы, но то что получится в результате – это, по-прежнему, не документ.

Цитата: «Оставить только что-то вроде белого экрана с надписью «данные передаются по NFC/Bluetooth/..., подставьте пожалуйста валидатор». Ну или QR код опционально. Все. Никаких картинок, отдаленно похожих на права или паспорт. Только машинно-читаемая ссылка. Нечем валидировать? Ну, сорян тогда».

Документ (для идентификации) должен быть уникальным, на этом строятся подтверждения добровольности и личного участия (пример с ксерокопиями), документ связан с владельцем (фото, и то что владелец помнит как его зовут, место и дату рождения), его сложно подделать или клонировать. Желательно еще исключить возможность слежки и минимизировать данные.

Мобильный телефон не удовлетворяет ни одному из этих требований, потому в большинстве стран используются электронные документы (карточки), а не цифровые (Украина решила первой походить по граблям).

Реестр же нужен для восстановления документов и выявления подделок, а не для того, чтобы сорить данными из него на каждом углу.

Этот небольшой пост, скорее приглашение к диалогу, потому что о типах доверия, инфраструктуре ключей и различных сценариях я могу вещать долго, и видимо придется это сделать, потому что когда я слышу о «документах в телефоне» или вижу, как Минцифра навязывает юридически значимые цифровые подписи людям, которым они не нужны, и то как те подписи используются для «идентификации», меня уже просто передергивает *(Оставьте только QR-код: как с гарантией защитит электронный паспорт от подделки // <https://focus.ua/opinions/496734-ostavte-tolko-qr-kod-kak-s-garantией-zashchitit-elektronnyu-pasport-ot-poddelki>. – 2021. – 01.11).*

Блоги та соціальні мережі

Олексій Коваль, керівник проектів Perfect Group:

Верховна Рада готується до ухвалення в другому читання проекту закону №5655 «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо реформування сфери містобудівної діяльності». Якщо зако... Якщо законопроект буде фінально прийнято, він може без перебільшення стати найбільшою перемогою здорового глузду над корупцією в українській будівельній сфері.

Тривалий час в Україні містобудівна діяльність відбувається досить хаотично. Чиновники відомого органу-монополіста, роботу якого нещодавно припинили після декількох невдалих спроб реформ, на свій розсуд видавали чи блокували отримання дозволів. Нерідко забудовники починали роботи самовільно – від безвиході або просто не бажаючи отримувати необхідні документи. З іншого боку, історичні будівлі знаходяться під постійним ризиком. Адже місцева влада не має законних механізмів швидко зупинити роботи з демонтажу старого будинку, тоді як власник ризикує отримати символічний штраф – від 1,7 до 17 тисяч гривень.

Якщо деяким невеликим девелоперам така ситуація навіть подобалась, бо давала змогу вирішувати багато питань в обхід закону, великі системні гравці, які працюють на репутацію, часто були змушені миритися зі збитками. Наприклад, минулого року судові процеси з ДАБІ займали по 6-9 місяців. Девелопери масово оскаржували незаконні рішення чиновників та вигравали справи. Однак попри очевидні порушення з боку держслужбовців, тривалі простой та пов'язані із ними збитки, чиновники не мали жодних наслідків для себе чи власних кар'єр.

Перший компонент реформи, передбаченої ключовим законопроектом реформи містобудування №5655 – цифровізація всіх дозвільних документів. У разі прийняття нового закону, державна реєстрація права на виконання підготовчих і будівельних робіт відбуватиметься виключно через електронну систему. Це означає, що всі процеси почнуть проходити прозоро та відкрито.

Замовники будівництва зможуть самостійно подавати документи про початок робіт в онлайн-режимі. Електронна система також міститиме дані про призначення ділянки та інші відомості. Завдяки цьому невідповідності між поданими документами та наявними даними зможуть автоматично визначатися і система просто не надасть дозвіл розпочати будівництво.

Паралельно розширюється перелік інформації, яка перевіряється під час експертизи проектної документації на будівництво об'єкта. Додатково буде визначатися відповідність намірів забудови цільовому призначенню земельної ділянки, наявність/відсутність в об'єкта статусу пам'ятки культурної спадщини або щойно виявленого об'єкта культурної спадщини.

Відповідальними за перевірку для більшості об'єктів стануть приватні експертні організації. При цьому буде неможливо отримати дозвіл на початок будівництва, якщо відповідальні особи не підтвердять, що вони здійснюють авторський та технічний нагляд або містобудівний контроль на певному об'єкті будівництва.

Для експертних організацій планується введення страховки – фінансового механізму захисту держави від можливих помилок або потенційних недобросовісних дій. На додачу до ризику втратити ліцензію у випадку допущення порушень, чого точно не могло статися під час функціонування ДАБІ, експертні організації матимуть конкретні фінансові зобов'язання.

Подібний механізм контролю працює в США, Новій Зеландії та багатьох інших країнах. Там ліцензовані фахівці на кожному етапі, визначеному в рамках будівельних кодексів, перевіряють спочатку можливість реалізації проєкту на певній ділянці, а потім контролюють результати робіт. Виїжджаючи на місце та проводячи справжні перевірки, вони можуть прийняти роботи чи винести припис щодо усунення конкретних недоліків. При цьому всі дії фіксуються в електронних системах.

Новацією, що відповідає сучасним реаліям, стане розподіл повноважень контролю між різними суб'єктами. Органи місцевого самоврядування позбавляються дозвільних функцій – видавати дозвіл або відмову буде е-система в автоматичному режимі. При цьому реальних повноважень слідкувати за дотриманням містобудівної документації в місцевих чиновників стане більше. У разі порушення задекларованих забудовником намірів, саме місцеві органи зможуть ініціювати знесення незаконних об'єктів без рішення суду.

Для незалежного контролю суб'єктів будівництва створюється Містобудівна палата. Серед основних функцій, орган розглядатиме справи про порушення в процесі будівництва, допущені підрядниками, чиновниками, експертними організаціями, інженерами технічного нагляду чи іншими суб'єктами. Основний склад членів палати буде періодично переобиратися, щоб уникнути корупційних ризиків.

Наступник сумнозвісного ДАБІ – Державна інспекція архітектури та містобудування України (ДІАМ), займатиметься незалежним контролем об'єктів підвищеної складності та небезпеки ССЗ, до яких відносять мости, дорожні розв'язки та інші великі інфраструктурні об'єкти, включаючи житлові комплекси. Щодо останніх, забудовники сподіваються, що цифровізація дозвільних документів та можливість звіряти висновки чиновників із заключенням незалежних експертів дозволять скоротити корупційні ризики. Також ДІАМ контролюватимуть будівництва, що фінансуються за бюджетні кошти і спорудження об'єктів, які становлять державну таємницю.

Ще одним компонентом нового законопроекту є підвищення відповідальності за порушення умов користування ділянки та незаконне

будівництво. Зокрема, порушники притягатимуться до кримінальної відповідальності, а об'єкти незаконного будівництва можна буде заарештувати. Внесення підробних документів чи завідомо неправдивих або сфальсифікованих відомостей до електронних інформаційних систем каратиметься обмеженням волі.

Ухвалення законопроекту №5655 зможе нарешті привести видачу документів та контроль в будівельному секторі України до практики розвинутих країн. Відхід від монопольного органу, що замість перевірок займався створенням корупційних передумов, особиста відповідальність забудовників, посадовців та приватних фахівців у сфері технічного нагляду, цифровізація документації та процесів – це ключові кроки, які зможуть забезпечити баланс між бюрократичними процедурами та реальними перевірками законності будівництва й відповідності робіт проектній документації (*Від дикості до цифровізації: будівельні антикорупційні механізми в законопроекті №5655* // <https://blog.liga.net/user/okoval/article/42239>. – 2021. – 16.11).

Ярослав Степаненко, менеджер з маркетингу компанії EATON Україна:

Пандемія спричинила серйозні зміни в повсякденному житті в усьому світі на безпрецедентному рівні – це факт. Проте її вплив міг би бути значно гіршим, якби не оцифрування більшої частини рутинної діяльності.

Багато компаній, і особливо ті, що спеціалізуються на наданні послуг, «пожинали» плоди діджиталізації, продовжуючи працювати так, ніби їхні офіси все ще відкриті. Однак це не означає, що всі вони були готові до змін завчасно. Багатьом довелося швидко впровадити плани, які були розроблені на майбутнє, перенести сервіси в «хмару» і створити доступ до важливих даних для команди – досягти практично за один день того, що було заплановано на кілька років.

Згідно з глобальним опитуванням, проведеним юридичною фірмою Baker McKenzie, 78 % технологічних, медіа та телекомунікаційних компаній, а також 74 % фінансових установ і 65 % ринку ритейлу прискорили свої плани цифрової трансформації в результаті COVID-19. Як заявив генеральний директор Microsoft Сатя Наделла, ми побачили два роки цифрової трансформації за два місяці.

Злиття тенденцій цифрової трансформації та енергетики

Енергетика це дуже консервативна галузь. Наслідки прискорення діджиталізації тільки частково дали про себе знати в цій сфері, але вже є декілька ідеальних прикладів і я вам наведу один з них. Варто враховувати, що за умов цифровізації електроенергія з однієї системи «перетікає» в іншу. Робота з дому в результаті соціального дистанціювання є прекрасним прикладом цього: ще 2-3 роки тому офісні будівлі споживали значно більше енергії, ніж житлові. Але тепер з переходом на дистанційну роботу та

навчання ситуація змінилася на протилежну – комерційні приміщення опинилися позаду. Дійсно зросло, а не мігрувало, електроспоживання дата-центрів. Так, хмарні сервіси й без пандемії з року в рік тільки підвищували апетити до електричної енергії.

Інша рушійна сила цифровізації в енергетиці – це перехід на відновлювані джерела енергогенерації. Збільшення частки зеленої генерації в енергобалансі України стає головним болем для диспетчерів Укренерго. Поясню чому: баланс генеруючих потужностей та потужності споживачів має бути приблизно рівним. В інших випадках напруга у мережі збільшується (якщо генерація значно перевищує споживання) чи зменшується (якщо навпаки). Це призводить до виходу з ладу побутової техніки не оснащеної спеціальним захистом, та, у деяких випадках, промислового обладнання. І ми бачимо таку ситуацію: генерацію атомних, гідро та теплових станцій передбачити можна, але вітрова та сонячна генерація дуже непередбачувана, хоч її частка вже становить 6,8 %. І вихід з цієї ситуації тільки один – розумні мережі (далі Smart Grids).

Smart Grids – це концепція, яка описує побудову електромережі, в якій присутні багато непередбачуваних джерел генерації, та, як це не дивно, ще й споживачів. Така мережа складається з багатьох кластерів, які дають можливість швидко перебудувати енергетичні лінії так, щоб генерація була якомога ближче до споживача, та зробити це без короткочасних відключень енергії. Мережа використовує накопичувачі (energy storage). Ну а для керування такою складною системою використовують автоматичні системи управління з елементами машинного навчання (для покращення передбачення споживання).

Діджиталізація та сталий розвиток

Сьогодні IT-технології та енергетика стали взаємозалежними: уряди ухвалюють політичні рішення щодо енергетики з урахуванням зростання кількості центрів обробки даних і, своєю чергою, центри обробки даних планують будівництво відповідно до можливостей енергомережі в регіоні чи місті. Якщо відстежити цей перехід у майбутнє, ми бачимо, що діджиталізація та сталий розвиток стають багато в чому синонімами. Частка загальних енергетичних потреб, що йдуть до центрів обробки даних та мереж, швидко зростає, і це буде стимулювати та підтримувати прискорення переходу до відновлюваної енергії.

На початку 2020 року значна частина цифрової трансформації, яка відбулася, існувала лише у вигляді середньо та довгострокового планування. COVID-19 змінив все, поставивши її на перший план і зробивши нагальною потребою, яку ніхто ніколи не міг передбачити.

Зокрема, у погодженому проекті бюджету України на 2022 рік одним з ключових пріоритетів зазначено саме діджиталізацію. Будемо сподіватися, що майбутнє перетворення принесе виключно заощадження ресурсів та збільшення ефективності процесів (*Прискорення діджиталізації та*

сталій розвиток: зв'язок, тенденції, прогнози //
<https://blog.liga.net/user/yastepanenko/article/42040>. – 2021. – 2.11).

Зарубіжний досвід

Британський регулятор (Information Commissioner's Office, ICO) повідомив, що намерен оштрафувати скандально відому американську компанію Clearview AI на 17 мільйонів фунтів за «серйозні порушення» закону про захист даних.

Також ICO опублікував попереднє повідомлення про необхідність припинити подальшу обробку ПД громадян Великої Британії та знищити зібрані Clearview AI дані.

Серед порушень ICO відзначає обробку інформації про британців, здійснену «не таким чином, як вони могли б очікувати, або нечесно»; невиконання вимог про те, що зібрана інформація повинна виключати можливість ідентифікувати особу; відсутність законних підстав для збору ПД; непристосування більш високих стандартів захисту при зборі біометричних персональних даних і пр.

Clearview AI, заявляючи, що витягла десять мільярдів зображень людей з соціальних мереж з метою ідентифікувати їх на фотографіях, пропонує свою технологію правоохоронним органам, в тому числі британським.

Раніше в листопаді австралійський регулятор зобов'язав Clearview AI знищити всі зображення та використовувані для порівняння цифрові шаблони обличчя громадян Австралії. В березні комісар Канади за питаннями конфіденційності разом з комісарами канадських округів Британська Колумбія, Альберта та Квебек дійшов висновку, що Clearview AI порушила права канадців на конфіденційність.

В минулому році Facebook, Twitter та YouTube вимагали від компанії припинити практику збору фотографій користувачів. Компанії-власники соціальних мереж утверждали, що Clearview порушує політику їх сервісів. Також в минулому році стало відомо, що шахраї отримали доступ до реєстрів клієнтів Clearview та їх пошукової історії. Сервери, де зберігаються дані про об'єкти розпізнавання, вкрадені не були, утверждала компанія (***В Британії намерені оштрафувати розробника сервісу пошуку людей за зображенням обличчя // <https://d-russia.ru/v-britanii-namereny-oshtrafovati-razrabotchika-servisa-poiska-ljudej-po-izobrazheniju-lica.html>. – 2021. – 30.11).***

Розвідникам стало складніше ховатися та отримувати секретні матеріали, однак вони знайшли спосіб обманювати «розумні» системи захисту.

Розумні електронні пристрої та інтернет-технології перешкоджають американським шпionам виконувати їх завдання. Про це пише видання [The Wall Street Journal](#).

Разведку и операции уже не получается проводить в тайне, как прежде. В 2010 году группа, которую связывают с израильской службой «Моссад», ликвидировали палестинского боевика в Дубае, однако камеры наблюдения помогли отследить весь ее путь. В 2017 году была записана встреча предполагаемого разведчика США со сводным братом лидера Северной Кореи Ким Чен Ына за несколько дней до убийства последнего. В декабре 2020 года исследователи Bellingcat отследили трех оперативников ФСБ России и раскрыли попытку убийства оппозиционного политика Алексея Навального.

Как пишет WSJ, в былые времена сотрудники Центрального разведывательного управления США могли беспрепятственно ездить за границу при помощи псевдонимов и поддельных документов, чтобы встречаться со своими агентами и шпионить. Теперь же им мешают «умные» камеры и проверка биометрических данных на пограничных пунктах контроля, а также некоторое ПО смартфонов, смарт-часов и автомобилей. Кроме того, теперь каждый оставляет «цифровой след» в Интернете, который при желании можно отследить. ИИ научился быстро сортировать и анализировать эти данные, поэтому бывшие разведчики считают его мощным инструментом для искоренения шпионажа.

«Это действительно плохо. Это бросает вызов основным предложениям и подходам к ведению дел», – заявил экс-сотрудник контрразведки США.

Представители Агентства по кибербезопасности и защите инфраструктуры США опасаются, что из-за новых технологий разведчики не смогут секретно работать под прикрытием. Из-за «повсеместного технологического мониторинга» ЦРУ вынуждено разрабатывать новые, более сложные и затратные способы вербовки агентов и шпионажа. Секретарь Управления Уильям Бернс в прошлом феврале признал, что использовать традиционные методы стало намного сложнее, поэтому агентам придется адаптироваться.

Согласно январскому отчету аналитического Центра стратегических и международных исследований, передовые цифровые технологии также помогут шпионам из США собирать информацию и обнаруживать противников, однако Китаю и России это делать намного проще из-за более строгого контроля над Интернетом. Бывший офицер контрразведки США Уильям Эванина сказал, что Москва и Пекин направили по всему миру множество так называемых «нетрадиционных сборщиков разведывательной информации».

«Я утверждаю, что основные элементы шпионажа уничтожены», – заявил Дуйан Норман, бывший офицер ЦРУ.

Он рассказал, что обычное снятие денег в банкомате может разоблачить офицера ЦРУ, работающего под прикрытием в какой-либо правительственной организации или частной компании. Выдать также способно местоположение смартфона, если оперативник отлучается из офиса

для шпionaжа, не говоря уже о камерах. При этом отсутствие телефона или доступа в Интернет само по себе является поводом для подозрений.

Официальные лица в США рассказали, каким шпионаж станет в будущем. Некоторые чиновники отметили, что обман биометрических систем на границах стало отдельной специализацией разведчиков. Вероятно, шпионы станут чаще работать под настоящими именами, устраиваясь на работу как бизнесмены, ученые или другие специалисты, скрывая свою связь с правительством США. Есть также технические уловки, которые позволяют «подделать» геолокацию смартфона или другие данные.

Кроме того, шпионам придется работать в команде, чтобы обеспечить наблюдение и цифровое прикрытие для встреч с тайными агентами. В 2018 году Доун Мейеррикс, тогда заместитель директора ЦРУ по науке и технологиями, рассказала, что разведка выяснила местоположение камер наблюдения в столице неназванной страны, а также куда они «смотрят», после группа при помощи искусственного интеллекта спланировала маршрут перемещения оперативников под руководством оператора из штаб-квартиры. Такие операции требуют больше времени, людей и прочих ресурсов.

Ранее эксперты объяснили, как обмануть сканер отпечатков пальцев. Для взлома устройства злоумышленникам понадобится фотография пальца, которую распечатывают на специальной пленке при помощи лазерного принтера и делают слепок при помощи клея (*Миссия невыполнима. В ЦРУ раскрыли, как смартфоны, камеры и биометрия мешают шпионам // <https://focus.ua/digital/499336-missiya-neyvpolnima-v-cru-raskryli-kak-smartfony-kamery-i-biometriya-meshayut-shpionam>. – 2021. – 30.11*).

Премьер-министр Австралии Скотт Моррисон (Scott Morrison) заявил о разработке законопроекта, который заставит соцсети раскрывать данные пользователей, оставляющих в Интернете оскорбительные комментарии.

По словам премьера, предусмотрено создание специального механизма, который позволит всем, «кто посчитает себя оскорбленным, подвергнутым травле или нападкам в соцсетях, потребовать от той или иной платформы удалить [оскорбительный] материал».

Если соцсеть откажется удалять материал, её через суд можно будет заставить передать персональные данные комментатора, оскорбившего другого пользователя.

«Цифровые платформы создали пространство, и они же должны сделать его безопасным, – подчеркнул Моррисон. – Если они откажутся, мы заставим их сделать это с помощью подобных законов».

Напомним, в октябре австралийский премьер, комментируя необходимость поправок в законы о защите чести и достоинства, назвал соцсети «чертогами для трусов» и заявил, что технологические платформы социальных сетей надо рассматривать как издателей, ответственных за анонимные публикации оскорблений (*Австралия пообещала заставить*

соцсети раскрывают данные о тех, кто оскорбляет других пользователей в Интернете // <https://d-russia.ru/avstralija-poobeshhala-zastavit-socseti-raskryvat-dannye-o-teh-kto-oskorbljaet-drugih-polzovatelej-v-internete.html>. – 2021. – 29.11).

Совет управляющих Европейского центрального банка (ЕЦБ) принял рамочный документ, касающийся надзора за электронными платежами и криптовалютами, включая стейблкоины.

Документ, получивший название PISA (payment instruments, schemes and arrangements – что можно перевести как «платёжные инструменты, системы и механизмы» – ред.), призван «сделать текущие и будущие платёжные экосистемы более безопасными и эффективными», подчёркивается в сообщении ЕЦБ.

Новый документ будет использован в еврозоне для надзора за компаниями, предлагающими платёжные сервисы, связанными с проведением безналичных расчётов, операциями с электронными деньгами и криптовалютами.

«PISA регулирует использование цифровых валют, включая стейблкоины (stablecoin: stable – «стабильный», coin – «монета», криптовалюты, курс которых жёстко привязан эмитентом к фиатным деньгам, т.е. криптовалюта, обеспеченная 1:1 деньгами ЦБ, например, долларами – ред.), наряду с традиционными платёжными инструментами и системами», – подчеркнули в ЕЦБ. О цифровом евро речи в документе не идёт.

Необеспеченные криптовалюты рассматриваются рядом экспертов как финансовые пирамиды.

Напомним также, что в 2017 году регулятор США применил законы о ценных бумагах к торговле криптовалютой. А в 2021 году постановил, что операторы криптовалют, дублирующих фиатные деньги, должны подчиняться правилам для банков.

Иным путём пошёл Китай. Эта страна окончательно запретила использование криптовалют в своей юрисдикции (*Европейский ЦБ обновил систему контроля электронных платежей, включив в неё криптовалюты // <https://d-russia.ru/evropejskij-cb-obnovil-sistemu-kontrolja-jelektronnyh-platezhej-vkljuchiv-v-nejo-kriptovaljuty.html>. – 2021. – 25.11).*

Островное государство Барбадос решило открыть своё посольство в «метавселенной» – принципиально новой, по заверениям разработчиков, версии Интернета, широко использующей виртуальную и дополненную реальности, сообщил в понедельник coindesk.com

Барбадос – парламентская республика, ныне суверенная страна. В сентябре парламент проголосовал за то, чтобы британский монарх больше не считалась главой Барбадоса. Открытие виртуального посольства, считают

власти карибського государства, позволит «увеличить количество дипломатических миссий с нынешних 18 до более чем 190».

Для этого министерство иностранных дел и внешней торговли Барбадоса подписало соглашение об открытии посольства с компанией Decentraland, предлагающей всем желающим «создавать, исследовать и торговать в первом виртуальном мире, принадлежащем самим пользователям». Торговые операции там ведутся через блокчейн (Ethereum).

Аналогичные соглашения планируется подписать позднее с другими работающими в «метавселенных» платформами – Somnium Space и SuperWorld.

По данным Всемирного банка, ВВП Барбадоса в 2019 году оценивался в 5,2 миллиарда долларов, население составляло 287 тысяч человек.

В «обычном» Интернете, без «метавселенных», уже имели место подобные истории. Так, в России открыто лунное посольство. Оно торгует участками на Луне и имеет «лунного консула» в России, который сравнивает право собственности на лунный участок с биткойнами, которые, «в отличие от настоящих денег, существуют лишь в сознании тех, кто играет в эту игру» (*Барбадос решил стать первым государством с посольством в «метавселенной» // <https://d-russia.ru/barbados-reshil-stat-pervym-gosudarstvom-s-posolstvom-v-metavselennoj.html>. – 2021. – 16.11*).

Администрация киберпространства КНР (Cyberspace Administration of China, SAC) опубликовала проект нормативного документа, призванного обеспечить безопасность интернет-данных в стране, сообщает в понедельник The Record.

Среди прочего документ предусматривает классификацию данных по трём категориям – общие, важные и ключевые. «Государство обеспечивает защиту первых двух категорий и строго охраняет информацию из третьей», – цитирует The Record документ.

В то же время издание указывает на расплывчатость формулировок содержащихся в проекте положений. К примеру, не ясно, какая информация может быть воспринята как представляющая угрозу национальной безопасности. К категории «важных данных» может быть отнесена самая разная информация, включая «неопубликованную правительственную информацию или экономические сведения».

Новые правила предлагается «применять к деятельности, связанной с обработкой данных, надзором и обеспечением безопасности сетевых данных на территории КНР». Положения документа будут распространяться на физических лиц и организации, находящиеся вне китайской территории, но предоставляющие продукты и услуги внутри КНР.

Кроме того, любая компания, которая «анализирует и оценивает поведение физических лиц и организаций внутри страны или вовлечена в обработку важных внутренних данных», должна будет исполнять новые нормы. Таким образом, делает вывод The Record, нововведения затронут

роботу таких компаній, як Google, Facebook и Twitter, даже если они не ведут бизнес в Китае.

В проекте также содержится положение, требующее от компаний, которые занимаются обработкой данных, создания механизма реагирования на происшествия, связанные с безопасностью данных. Его необходимо будет задействовать при выявлении хакерских атак. Обо всех инцидентах компании должны будут докладывать в «органы общественной безопасности».

В случае масштабных утечек, которые включают либо компрометацию важных данных, либо кражу персональных данных более 10 тысяч человек, компании, допустившие утечку, должны будут сообщить об инциденте в течение 8 часов с момента выявления действий злоумышленников, а также предоставить информацию о возможных последствиях атаки и способов их устранения в течение 5 рабочих дней (*В Китае опубликован проект документа, регулирующего управление интернет-данными // <https://d-russia.ru/v-kitae-opublikovan-proekt-dokumenta-regulirujushhego-upravlenie-internet-dannymi.html>. – 2021. – 16.11*).

Олександр Вольф, голова правління Асоціації паліативної та хоспісної допомоги, асистент кафедри паліативної та хоспісної медицини НУОЗ імені П.Л.Шупика:

У березні 2020 р. в Словаччині відбулися парламентські вибори. 6 партій увійшли до складу Народної ради. Для України та Словаччини надзвичайно актуальними є питання цифровізації. Експерти [Асоціації паліативної та хоспісної допомоги](#) вивчають досвід неурядових організацій Словаччини, України у цьому контексті. Ряд НУО в Україні працюють у сфері цифровізації: серед них – «Пацієнти України», «100 % життя» та інші. Словацький досвід підходів до питання розвитку цифровізації може стати певним дороговказом, прикладом для неурядових організацій і інших об'єднань громадян в Україні.

Такі словацькі НУО, як Фонди «Pontis», «Orange», «ІТ Асоціація Словаччини» та інші взяли активну участь у формуванні політичної агенди з питань цифровізації. Також долучались до підготовки політичних програм тих об'єднань громадян, які брали участь у парламентських виборах 2020 р.

До парламенту увійшли наступні партії: Obyčajní ľudia a nezávislé osobnosti (OĽANO), NOVA, Kresťanská únia (KÚ), Zmena Zdola, Smer, Kotlebovci, Sme Rodina, SaS, Платформа Za ľudí, коаліція Progresívne Slovensko a SPOLU – občianska demokracia.

Майже кожна з партій у передвиборчій програмі пропонувала певні рішення у «цифровій» сфері. Деякі з них можуть бути «взяті на озброєння» українськими НУО.

Найбільше мандатів отримала партія Obyčajní ľudia a nezávislé osobnosti (OĽANO), Nova, Kresťanská únia (KÚ), Zmena Zdola.

Одним з головних пунктів програми партії OĽANO є цифровізація охорони здоров'я (впровадження e-health). Також партія виступає за глибшу

людино-орієнтованість платформи «Slovensko.digital» і впровадження стандартів закупівель послуг для компаній, які працюють у сфері інформаційно-комунікаційних технологій. Важливою частиною програми є впровадження стандартів закупівель державою ІТ-послуг. Партія декларує міжсекторну співпрацю в сфері ІТ. Метою партії буде налагодження інтенсивної співпраці з різними міністерствами та відомствами задля впровадження цифрового контенту, більшої присутності культурної спадщини в освітньому процесі. Окремо оговорюється співпраця в рамках Вишеградської четвірки, зокрема, в контексті цифрової співпраці.

Найбільше місця щодо цифровізації приділено в партії SaS. Партія планує розвивати е-навчання і саме цьому приділяється найбільша увага. Партія обіцяє створити менторську систему, яка заснована на принципах онлайн освіти та публічного портфоліо викладачів. Передбачається, що автори будуть подавати підручники у цифровій версії. Школи вирішуватимуть, якому формату підручників надавати пріоритет у своїй діяльності. Буде створено умови для функціонування цифрових сховищ (репозиторіїв) навчальних матеріалів. Викладачі матимуть можливість додавати до них власні матеріали. Розвиток м'яких навичок та компетентностей (таких як спілкування чи співпраця студентів), розвиток цифрових навичок також буде включено в освітні програми. Впровадження е-уряду на всіх рівнях, уніфікація та централізація – головні постулати партії. Важливе місце займає працевлаштування. Планується залучення відповідних організацій до аналізу проєктів електронного урядування на всіх рівнях управління з метою кращого використання цифрових послуг. Усі рішення або дозволи, які будуть потрібні (особливо для складних споруд), видані органами державного управління, повинні бути об'єднані в одну систему. Поступово всі дані щодо будівництва, земельного відводу і т.д. на всіх рівнях (місцевий, національний) будуть оцифровані, щоб зацікавлена в будівництві людина могла безпосередньо отримувати відповідні документи.

Sme Rodina пропонує інноваційне рішення: цифровий податок. Його будуть сплачувати великі світові компанії з онлайн-реклами, а саме за використання Інтернету при постачанні або ритейлів, а також від продажу даних клієнтів зі Словаччини. Цифровий податок сплачуватимуть лише великі транснаціональні корпорації зі світовим річним оборотом понад 750 мільйонів євро. Ставка податку складе 5%. Цей захід вплине, наприклад, на Google, Facebook, Airbnb, Uber, Alibaba, [Booking.com](https://www.booking.com) тощо. Очікуваний дохід до державного бюджету – близько 100 мільйонів євро на рік.

Партія також розглядає питання розвитку е-урядування. Пропонується розвиток загальнонаціональної платформи i-Slovensko, яка вже діє за підтримки партії. Подальша мета – не лише цифровізація, але й впровадження процесів автоматизації у Словаччині. Інтегруючи щонайменше 20 цифрових служб, необхідних для повсякденного життя та організовуючи дані, на думку партії, громадяни матимуть можливість спілкуватися з державою як особисто, так і в електронній формі. Кожному громадянину,

який має право на будь-які внески чи субсидії, не доведеться подавати складні заяви. Цифрова просвіта – одна з гарантій успішного впровадження платформи. Необхідно впроваджувати цю тему вже в процесі навчання дітей. Тому треба розвивати уроки інформатики та громадянських дисциплін у початкових школах, які навчатимуть і готуватимуть молоде покоління до захисту своїх особистих даних, у контексті роботи Інтернету та взаємодії з соціальними мережами, а також необхідно навчати методам перевірки достовірності інформації. Таким чином, буде підвищена базова цифрова грамотність населення. Це будуть також профілактичні заходи щодо захисту від кіберзлочинності. Необхідно зосередити увагу на сучасних та регулярних програмах навчання працівників державної та державної адміністрації, які працюють із конфіденційними даними громадян. Партія підтримує роботу цифрових ЗМІ, включаючи соціальні мережі. Будуть запроваджені нові рамки для функціонування цифрових медіа та просування за допомогою інструментів соціальних мереж. Мета – забезпечити більшу прозорість роботи та зменшити можливості розповсюдження фейків. Повноваження органів контролю будуть поширені й на цифрові ЗМІ.

Платформа *Za Ludí* також виступає за те, щоб громадянин мав у єдиному місці доступ до всієї потрібної інформації. На думку політичної сили, для цього треба запровадити цифровий взаємозв'язок усіх реєстрів. Партія, посилячись на приклад Естонії, пропонує негайно розпочинати процес централізації управління, стандартизації, інтеграції державних ІТ-систем та оцифрування державного управління шляхом створення центрального органу влади (наприклад, Державного акціонерного товариства або Державного агентства з електронних послуг). Буде також підтримуватися цифрова політика ЄС, яка захищає приватність громадян та посилює конкурентоспроможність європейських стейкхолдерів шляхом інтеграції цифрових ринків. Культурна конфедерація – одне з найважливіших питань забезпечення захисту та доступності культурної спадщини, її систематичної оцифровки та інформатизації культурної інфраструктури,

Kotlebovci – Ľudová strana Naše Slovensko – партія, яка стоїть на принципах політичного католицизму, не згадує прямо питання цифровізації, проте зазначає, що в країні має тривати науковий і технічний поступ.

Таким чином, низка партій, які увійшли до парламенту Словаччини, пропонують інноваційні рішення щодо цифровізації країни, які також можуть бути використані як певні ідеї для політичних сил в Україні (*Як громадські організації Словаччини долучаються до формування політичної агенди з питань цифровізації // <https://www.prostir.ua/?news=yak-hromadski-orhanizatsiji-slovachchyny-doluchayutsya-do-formuvannya-politychnoji-ahendy-z-pytan-tyfrovizatsiji>. – 2021. – 13.11*).

Палата представителів Конгресса США підтримала прийняття інфраструктурного законопроекта, передбачаючого виділення 1,9

миллиарда долларов на обеспечение кибербезопасности страны, сообщил в субботу The Record.

Документ, в частности, предусматривает направление миллиарда долларов на создание программы грантов, направленной на повышение кибербезопасности органов власти всех уровней.

Отвечать за распределение средств будет Федеральное агентство по чрезвычайным ситуациям (Federal Emergency Management Agency, FEMA), которое отвечает в настоящее время за выделение грантов по линии Министерства внутренней безопасности США (Department of Homeland Security, DHS).

Законопроект также предусматривает ежегодное выделение 100 миллионов долларов в течение пяти лет на ответные меры федеральных властей в случае кибернападений. Координация мер возложена на Агентство по кибербезопасности и безопасности инфраструктуры США (US Cybersecurity and Infrastructure Security Agency, CISA). Оно же будет распределять финансовую помощь среди государственных и частных компаний, пострадавших от действий киберпреступников.

Законопроект отправлен на подпись президенту США (*Американские законодатели одобрили выделение \$1,9 млрд на кибербезопасность // <https://d-russia.ru/amerikanskie-zakonodateli-odobrili-vydelenie-1-9-mlrd-na-kiberbezopasnost.html>. – 2021. – 8.11).*

Новый закон о защите персональных данных (Personal Information Protection Law) вступил в силу с 1 ноября в Китае, сообщает агентство Синьхуа.

Закон принят в августе, он содержит подробные положения, призванные усилить защиту персональных данных (ПД), в частности, пользователей онлайн-платформ.

Закон запрещает организациям и индивидуальным лицам незаконный сбор, использование, обработку и передачу личной информации, незаконную торговлю ею, а также предоставление или раскрытие личной информации других людей.

«При принятии бизнес-решений с помощью больших ПД обработчикам личной информации запрещено прибегать к ценовой дискриминации и создавать дискриминационные условия в аспекте сделок в отношении физических лиц, поскольку такая практика вредит интересам потребителей», – говорится в сообщении Синьхуа.

Онлайн-платформам «с большим количеством пользователей» предписывается разработать подробные правила, регулирующие поведение сторон, предоставляющих услуги через эти платформы, а также «чётко определить нормы обработки и обязательства по защите личной информации провайдерами продуктов или услуг на онлайн-платформах».

Западные СМИ в связи с вступлением в силу нового закона отмечают, что он устанавливает ряд требований к обработке данных для иностранных

компаній. Им придётся доказать властям КНР, что они ведут деятельность, соблюдая все требования по обеспечению безопасности.

Новый закон – инструмент, который позволит властям КНР перехватить контроль за данными у крупных IT-компаний на фоне усиливающейся роли Интернета как условия экономического роста, пишет Financial Times (*В Китае вступил в силу закон о защите персональных данных // <https://d-russia.ru/v-kitae-vstupil-v-silu-zakon-o-zashhite-personalnyh-dannyh.html>. – 2021. – 01.11*).

Новітня бібліографія зарубіжних та вітчизняних досліджень з проблематики електронного урядування

Асланов, Р. М. О. Правовое регулирование обеспечения информационной безопасности в зарубежных странах (на основе научно-литературных источников) // Вестник Института законодательства и правовой информации Республики Казахстан. 2021. № 3 (66). С. 74-82. В данной статье раскрываются актуальные вопросы конституционно-правового обеспечения информационной безопасности в зарубежных странах. В современных условиях глобализации и развития информационных технологий угрозы информационной безопасности направлены против национальной безопасности государства, общих интересов общества, в том числе прав и свобод человека. Угрозы имеют глобальный и транснациональный характер, возникая в различных направлениях и формах. Нынешнее положение безопасности в информационной сфере, нынешние обстоятельства общественно-политического, а также общественно-финансового формирования государства вызывают обострение противоречий между нуждами сообщества в расширении беспрепятственного обмена данными, а также потребностью сохранения отдельных ограничений на ее расширение. Многим странам еще предстоит принять законодательство о свободе информации в соответствии с международными стандартами. Существует ряд стран, где законы о свободе информации отступили от предыдущего прогресса, в которых произошли, в том числе, и законодательные изменения. Еще одно новшество современной эпохи – то, что во многих странах защите персональных данных и информационных прав граждан уделяется пристальное внимание. В результате достигнутого прогресса в сфере информационных технологий, глобальная коммуникационная сеть последние десятилетия развивалась, преодолевая национальные границы, оказывая серьезное воздействие на мораль и мировоззрение людей.

Беденкова, А. С. Цифровое правительство как концептуальное развитие электронного правительства // Полилог. 2021. Т. 5. № 3. Сегодня под влиянием быстро развивающихся информационно-коммуникационных технологий (ИКТ) происходит трансформация системы государственного управления. На смену концепции электронного правительства приходит тенденция формирования качественно новой модели цифрового правительства. Для реализации цифрового правительства необходимо четкое понимание сущности данной концепции. В статье представлен анализ основных характеристик и этапов становления электронного правительства, а также базовых принципов цифрового правительства. Сравнивая две концепции, автор приходит к выводу, что модель цифрового правительства является самостоятельной концепцией на базе достижений электронного правительства.

Белый, В. А., Чугунов, А. В. Особенности развития электронных государственных сервисов в условиях пандемии COVID 19 // Научный сервис в сети Интернет. 2021. № 23. С. 65-75. В работе проанализированы особенности развития государственных электронных сервисов по результатам опроса жителей Санкт-Петербурга. Опрос с целью выявления мнения граждан об актуальности, востребованности, доверия и отношении к сервисам «умного города» был проведен в марте 2020 года, то есть в самый разгар пандемии COVID-19. Для сравнительного анализа развития концепции «умного города» используются данные исследований, проведенных

ранее. В результате исследования были выявлены наиболее востребованные электронные сервисы, а также определены факторы, влияющие на успешность их внедрения. Отдельно определены и проанализированы параметры функциональности, доверия и развития сервисов.

Букуева, А. О. Государственная политика кыргызской республики в сфере оказания государственных электронных услуг // Вестник Академии государственного управления при Президенте Кыргызской Республики. 2021. № 28. С. 24-30. В статье рассмотрены состояние и роль государственной политики Кыргызской Республики в сфере оказания электронных государственных услуг на данном этапе развития общества.. Кроме того, в статье показаны этапы оптимизации системы оказания государственных услуг в Кыргызской Республике, национальные концепции и программы развития системы предоставления государственных услуг, проведен анализ нормативных правовых актов, связанных с государственными услугами, стандартами их оказания, в том числе в электронном виде, проведен обзор исследований уполномоченных государственных органов Кыргызской Республики в сфере развития электронных государственных услуг, проведен анализ состояния работы Единого портала государственных услуг, приведены рекомендации для работников государственных органов, а также пути и методы реформирования системы оказания электронных услуг.

Електронне урядування: конституційно-правове дослідження: Монографія. / Романчук О.З., Бисага Ю.М., Берч В.В., Нечипорук Г.Ю., Чечерський В.І. Ужгород: ТОВ «РІК-У», 2021. 196 с. Монографічне дослідження присвячено проблематиці електронного урядування через призму конституційно-правового дослідження. Зокрема, у результаті аналізу міжнародних стандартів, практики зарубіжних країн, національного законодавства та правореалізаційної практики, статистичних даних, інформації, що отримана на основі опитування громадської думки, досліджено проблеми, пов'язані з розробкою науково обґрунтованої концепції конституційно-правових засад функціонування електронного урядування в Україні. Акцентовано на наявності низки глобалізаційних викликів демократії, серед яких пандемія, викликана COVID-19, є одним із найпрезентативніших викликів для прав людини та ролі держави. Для науковців, викладачів, аспірантів, студентів та усіх громадян, котрі цікавляться проблематикою електронного урядування.

Жаркевич, Н. Развитие информационных услуг электронного правительства в Беларуси и ЕАЭС // Наука и инновации. 2021. № 10 (224). С. 49-56. Статья посвящена проблемам формирования рынка информационных услуг в условиях реализации Цифровой повестки Евразийского экономического союза. Проанализирована динамика внедрения информационно-коммуникационных технологий (ИКТ) и степень готовности к электронному правительству стран – участниц ЕАЭС. Проведен структурный анализ международной рейтинговой оценки развития телекоммуникационной инфраструктуры, человеческого капитала, онлайн-услуг, определены их преимущества и проблемные места.

Концедал, И. Н. Перспективы внедрения информационных технологий в системе публичного управления // Вестник Луганского государственного университета имени Владимира Даля. 2021. № 1 (43). С. 78-81. В статье исследуется процесс влияния информационных технологий на трансформацию

публичного управління. Определены характерные признаки информационного общества. Проанализировано содержание информационного общества. Анализируются предпосылки трансформации публичного управления, основные проблемы и препятствия внедрения системы электронного управления. Установлены условия успешного развития информационного общества. Рассмотрена роль человеческого капитала при внедрении электронного управления, определены его основные цели и задачи.

Скрипка, И. Р. Электронные сми и социальные сети в политике: европейский опыт // Современная Европа. 2021. № 4 (104). С. 184-193. В статье проанализирована взаимосвязь политического процесса и развития «новых» средств массовой информации, под которыми подразумевают, прежде всего, социальные сети. Электронные медиа стали вызовом для сложившихся отношений в мировой и региональной политике. В связи с этим ряд государств (Белоруссия, Россия, Великобритания) и надгосударственные структуры (Европейская комиссия, ООН) вырабатывают цифровое законодательство для контроля за онлайн-пространством. Многие европейские политики и политические партии активно используют интернет-ресурсы и микротаргетинг для привлечения избирателей. Задача правительств и исследователей в этой сфере заключается в том, чтобы выявить плюсы и минусы наступившей «цифровой эры» и разработать план интеграции новых технологий в привычный политический процесс. Сделан вывод, что страны Евросоюза и другие государства находятся на стадии разработки единых правил регулирования интернета, а тенденция к формированию единого правового поля сочетается с принятием законодательства на национальном уровне, поскольку данная сфера затрагивает вопросы безопасности и суверенитета.

Скурко, Е. В. «Электронное правительство», «цифровой гражданин», «цифровая личность» искусственного интеллекта: новые подходы в цифровой государственной политике и юридической науке // В сборнике: Право, цифровые технологии и искусственный интеллект. сборник статей. Сер. «Правоведение» Москва, 2021. С. 69-86. В современном мире технологическое развитие требует значительного внимания правоведов к проблематике цифрового государственного управления и цифровизации сферы права, оборотной стороной которых сегодня выступают процессы формирования «цифрового гражданина», с одной стороны, и «правосубъектности» искусственного интеллекта – с другой. В статье рассматриваются новейшие подходы к правовому регулированию цифровизации государственного управления, а также новые научные исследования по рассматриваемому кругу вопросов.

Сорокин, О. Н., Солнцева, Е. А. Развитие имиджа государства в условиях цифровизации // Энигма. 2021. № 33. С. 49-52. Данная статья посвящена теме влияния процесса цифровизации на имидж государства. Мы затронули данную тему, так как современное развитие государства связывают с использованием цифровых технологий для повышения результативности деятельности органов власти. Этот процесс изменяет содержание государственного управления, отдельные процедуры и стадии управленческого цикла, а также государственные функции.

Узакбаева, Н. Э., Ожукеева, Т. О. Стратегическая обязанность концепции «Цифровой Кыргызстан» // Вестник Академии государственного

управления при Президенте Кыргызской Республики. 2021. № 28. С. 81-88. В статье рассматривается цифровая трансформация государственной власти в Кыргызской Республике. Обозначены приоритеты в эффективном развитии на ближайшие несколько лет, ориентированный на тотальную цифровую трансформацию страны, которая получила свое отражение в государственной концепции цифровой трансформации «Цифровой Кыргызстан 2019-2023».

Хамутовская, С. В. Электронное правительство в республике беларусь: уровень развития и особенности общественного восприятия // Весці БДПУ. Серія 2. Гісторыя. Філасофія. Паліталогія. Сацыялогія. Эканоміка. Культуралогія. 2021. № 3 (109). С. 48-53. В статье анализируется уровень развития электронного правительства Республики Беларусь в период с 2012 по 2020 год с использованием показателей, рассчитываемых по методологии Организации Объединенных Наций, а также с учетом актуальных дополнительных параметров (индекса развития открытых государственных данных и индекса электронного участия). Выявляются представления населения Республики Беларусь о сущности и предназначении электронного правительства. Определяется отношение граждан нашей страны к наличию и возможности использования услуги электронного обращения в органы государственной власти и управления (посредством их официальных интернет-сайтов, электронной почты и т. п.). Выделяются основные причины, затрудняющие как применение вышеназванной услуги, так и освоение технических новинок (новых устройств, оборудования, онлайн-сервисов и др.) людьми в их повседневной жизни.

Чоноров, Ж. К. Формирование и развитие государственной системы электронных услуг в Кыргызской Республике // Экономика и бизнес: теория и практика. 2021. № 9-2 (79). С. 137-140. В статье рассматривается формирование и развитие государственной системы электронных услуг в Кыргызской Республике. Государственная системы электронных услуг рассматривается как важнейшее направление реформирования государственного управления в целях повышения его эффективности, как способ трансформации отношений между государством, бизнес-структурами, населением и структурами гражданского общества. Эффективность оценивается количественно-качественными параметрами оказания государственных услуг населению и бизнес-структурам, уровнем государственных служащих, экономией временных, трудовых и финансовых затрат субъектов бизнеса и граждан, рационализацией бизнес-процессов и снижением коррупции.

Юрій, Е. О. Поняття та функціонування системи публічних закупівель України на сучасному етапі // International Scientific Journal «Internauka» <https://doi.org/10.25313/2520-2057-2021-6>. 2021. У статті проаналізовано сутність поняття «публічних закупівель» та їх стан на сучасному етапі розвитку, розкрито особливості функціонуванні системи електронних державних закупівель, виявлено переваги та недоліки сучасної системи функціонування публічних закупівель. Проаналізовано динаміку обсягу державних закупівель в Україні за останні роки. Досліджено сучасний стан і розраховано показники ефективності державних закупівель, які здійснюються за допомогою системи ProZorro. Висвітлено ефективну систему електронних закупівель, ключовим моментом яких є електронізація процесу закупівлі, що дозволяє досягти зменшення операційних витрат замовників і постачальників, прискорення процесу закупівлі та економію часу, широкий загал постачальників, просте та зручне управління закупівельним процесом, чіткий та прозорий доступ до

закупівельної інформації. Розгляд практики публічних закупівель через систему ProZorro є актуальним, тому це дозволить узагальнити основні проблеми у сфері публічних закупівель і окреслити шляхи їх вирішення. Діюча система управління публічними закупівлями потребує постійного удосконалення з метою пошуку найбільш раціональної та прийнятної для нашої економіки моделі розвитку державно-закупівельної діяльності. В даній статті викладено результати дослідження щодо впровадження системи публічних закупівель як ефективного інструменту електронного урядування, спрямованого на запобігання корупційним правопорушенням. Визначено ключові характеристики та особливості функціонування електронної системи закупівель ProZorro, а також її вплив на рівень розвитку електронного урядування в Україні. Водночас надаються рекомендації щодо першочергових заходів із підвищення об'єктивності та прозорості процесів проведення публічних закупівель та розвитку електронної демократії в Україні.